

PRITARTA:
Mažeikių rajono savivaldybės
Sprendimu Nr.T1-254

PROGRAMA PATVIRTINTA:
Mažeikių lopšelio-darželio „Berželis“
direktoriaus 2007 m. birželio 29 d.
Įsakymu Nr. VI – 45

PROGRAMOS REDAKCIJA PATVIRTINTA:
Mažeikių lopšelio-darželio „Berželis“
direktoriaus 2011 m. rugsėjo 8 d.
Įsakymu Nr. VI – 11

PROGRAMOS REDAKCIJA PATVIRTINTA:
Mažeikių lopšelio-darželio „Berželis“
direktoriaus 2016 m. rugsėjo 5 d.
Įsakymu Nr. V1-77

MAŽEIKIŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „BERŽELIS“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO(-SI) PROGRAMA

Mažeikiai
2016

TURINYS

1. Bendrosios nuostatos	3
1.1. Informacija apie įstaigą.....	3
1. 2. Filosofija ir teisė	3
1. 3. Vaiko poreikiai.....	4
1. 4. Mokytojų pasirengimas.....	5
1. 5. Tėvų ir bendruomenės poreikiai	6
1. 6. Regioninis savitumas.....	7
1. 7. Darželio savitumas	8
1. 8. Programos atnaujinimas.....	9
2. Ikimokyklinio ugdymo (si) programos principai	9
3. Ikimokyklinio ugdymo (si) programos tikslas ir uždaviniai	10
4. Ugdymo turinys, metodai ir priemonės	11
4. 1. Ugdymas pagal M. Montessori sistemą.....	11
4. 2. Ugdymo turinys	12
4. 3. Ugdymo metodai.....	41
4. 4. Ugdymo (si) aplinka ir priemonės	42
6. Ugdymo(si) pasiekimų vertinimas	43
Literatūra.....	46
Priedai	48

1.BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Informacija apie įstaigą

Mažeikių lopšelis-darželis „Berželis“ -Mažeikių rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Lopšelis-darželis – viešas juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė įstaiga, turinti savo antspaudą ir sąskaitą banke.

Ikimokyklinės įstaigos adresas, pašto indeksas: Draugystės g. 14, Mažeikiai LT-89159.

Telefonas: (8 443) 75732

Elektroninio pašto adresas: vadovasberzelis@gmail.com

Internetinės svetainės adresas:www.darzelisberzelis.lt/page/

Lopšelis-darželis teikia ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(-si), maitinimo ir poilsio (dienos miego) organizavimo paslaugas.

Ugdymo(-si) kalba – lietuvių.

Ugdymo(-si) forma – dieninė.

1.2. Filosofija ir teisė

Vaikų ir tėvų poreikius geriausiai iliustruoja progresyvistinės, humanistinės filosofijos idėjos:

- Svarbu nuo pat mažens mokytis spręsti problemas.
- Ugdymą organizuoti aktyviais būdais.
- Ugdymo rezultatams būtinas vertinimas ir kontrolė.
- Svarbiausias asmenybės bruožas – siekimas laisvai realizuoti savąsias galias.
- Vaikas pakankamai giliai įsisavina tik jo poreikius atitinkančią medžiagą.
- Ugdytojas nuoširdžiai ir atvirai bendrauja su ugdytiniais, teigiamai juos vertina.
- Ugdytojas padeda vaikui geriau suvokti save, siekiamus tikslus, motyvuoja.

Ugdant vaikus, būtina atsižvelgti į tai, kad:

- Vaiko elgesys priklauso nuo jo patyrimo, dabartinės situacijos ir nuo sociokultūrinės aplinkos.
- Siekiant ugdymo pažangos, būtina atsižvelgti į tai, ką vaikas jau žino ir moka, numatyti, ką gali sužinoti padedant ugdytojui.

Vaikų sveikatos ugdymo svarba akcentuojama teisės aktuose:

Lietuvos Respublikos valstybinėje švietimo strategijoje 2013-2022 m. numatoma „suteikti mokiniams <...> palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir realizuoti specialiuosius poreikius“.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983) 24 straipsnyje teigiama, kad valstybės dalyvės imasi priemonių, leidžiančių „informuoti visus visuomenės sluoksnius, ypač tėvus ir vaikus, apie vaikų sveikatą ir mitybą <...> kelių nelaimingiems atsitikimams užkirtimą, taip pat sudaryti jiems galimybę lavintis ir tokiomis žiniomis pasinaudoti; plėtoti švietimą ir paslaugas sveikatos priežiūros <...> srityje“. Šiame straipsnyje akcentuojama vaiko teisė gyventi sveikoje ir saugioje aplinkoje, įgyti žinių apie sveikatą ir jomis naudotis. Šiuolaikinėje visuomenėje tai yra labai svarbu, nes kinta gyvenimo aplinka, daugėja neigiamų sveikatai veiksnių, daugėja sveikatos sutrikimų, susijusių su netinkamu gyvenimo būdu. Vaikai turi teisę žinoti apie gyvenimo būdo įtaką sveikatai.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281) 22 straipsnyje teigiama, kad „sveikatos priežiūros mokykloje paskirtis- saugoti ir stiprinti mokinių sveikatą, aktyviai bendradarbiaujant su jų tėvais (globėjais, rūpintojais)“. Tam pasiekti mokyklos rengia ir įgyvendina sveikatos stiprinimo programas. Jos gali būti remiamos iš valstybės ir (ar) savivaldybių visuomenės sveikatos rėmimo tikslinių programų ir kitų lėšų“.

Vaiko gerovės politikos koncepsijos (Žin., 2003, Nr. 52-2316) 3.3.26 skyriuje teigiama, kad „vaikui užtikrinama gera sveikatos priežiūra. Daug dėmesio skiriama vaiko sveikatinimo programoms. Tam kuriamos ir įgyvendinamos nacionalinės programos: <...> suteikiančios galimybę gauti kiekvienam vaikui būtinas žinias apie sveikatos išsaugojimą, stiprinimą, ligų profilaktiką; padedančios užkirsti kelią žalingų įpročių atsiradimui <...>“.

1.3. Vaikų poreikiai

Užtikrinant Švietimo sistemos lygių galimybių principą, teikiamos paslaugos vaikams, augantiems įvairiose socialinėse aplinkose: besimokančiose, išsituokusiose, socialiai remtinose, daugiavaikėse šeimose, vaikai auginami vienišų mamų ar tėvelių, senelių ar globėjų auginami vaikai. Integruotai ugdomi vaikai: turintys kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, spec. poreikių. Lopšelyje-darželyje yra socialinės atskirties ir skurdo aplinkoje augantys vaikai, kuriems reikalingi jų poreikius atitinkantys, palaikymas, paramos ir pagalbos būdai. Šiems vaikams kuriama palanki, šilta aplinka, žadinanti jų orumą, pasitikėjimą savimi ir savo gebėjimais. Specialiųjų poreikių

turinčių vaikų ugdymas vyksta atsižvelgus į vaiko ugdymosi savitumą ir prisitaikius prie jo ugdymosi poreikių.

Vaikams svarbiausia:

- erdvė, laikas ir laisvė žaisti, padūkti, pabūti ramiai, atsipalaiduoti;
- žaislų įvairovė, galimybė naudotis šiuolaikiniais techniniais žaislais;
- kuo įvairesnė, ypač judri veikla patalpose ir lauke;
- edukacinės išvykos;
- vaiko norus suprantantis, maloniai bendraujantis auklėtojas, pasiūlantis įdomios veiklos, bet nenurodinėjantis, ką jie turi veikti;
- geri draugai, su kuriais galima kartu žaisti;
- galimybė būti išklausytiems, išreikšti savo nuomonę, kuri pripažįstama ir vertinama;
- pakankamai laisvės savo sumanymams įgyvendinti.

Visas kasdienis vaikų gyvenimas įstaigoje pripažįstamas kaip neatsiejama ugdymo turinio dalis. Jis pritaikytas vaikui, įdomus, turiningas, grindžiamas pozityviu bendravimu ir bendradarbiavimu, padedantis jam augti.

Visiems vaikams lopšelyje-darželyje organizuojami grupiniai kūno kultūros ir muzikos užsiėmimai. Papildomai mažomis grupelėmis, komandomis vaikams organizuojami sporto užsiėmimai ir žaidimai, kurie teikia fizinės ir emocinės naudos. Dėmesys skiriamas vaikams mėgstantiems dainuoti ir gabiems muzikai. Jiems organizuojamas dainavimo būrelis ir specialūs vaikų muzikinio ugdymo užsiėmimai.

Organizuojant ugdymo procesą, edukacines veiklas ir renginius naudojamos kompiuterinės technologijos (rodoma vaizdo medžiaga, klausomi garso įrašai, žaidžiami ugdomieji kompiuteriniai žaidimai ir kt.).

1.4. Mokytojų pasirengimas

Pedagogų profesionalumas – pagrindinė kokybiško ikimokyklinio ugdymo sąlyga. Palanki ikimokyklinio ugdymo auklėtojo, meninio ugdymo pradžios, auklėtojo kūno kultūrai bei švietimo pagalbos mokiniui specialisto sąveika su vaiku turi lemiamą įtaką gerai vaiko savijautai ir jo įgyjamai patirčiai. Visi ugdytojai (ikimokyklinio ugdymo auklėtojai, muzikos mokytojas, auklėtojas kūno kultūrai, logopedas) kvalifikuoti, turi aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, integruoto ugdymo bei komandinio darbo praktiką. Du pedagogai, kurie yra ir Lietuvos M. Montessori Asociacijos nariai, dirba M. Montessori ugdymo metodu. Pedagogai nuolat dalijasi patirtimi Žemaitijos Montessori Bendrijos metodiniuose susitikimuose, konferencijose.

Lopšelyje-darželyje dirbantys pedagogaigėba ugdyti šiuolaikinio vaiko kompetencijas, siekia pažinti kiekvieno vaiko individualybę, pasirinkti ir taikyti tinkamas ugdymo strategijas, geba sukurti grupėje psichologiškai saugią aplinką, mato vaikų ugdymo perspektyvą, geba profesionaliai organizuoti ugdymo ir ugdymosi procesą, palaikyti ir stiprinti vaiko galias, tinkamai vertinti jo pasiekimus bei daromą pažangą, priimti vaiką tokį, koks jis yra.

Pedagogai skatinami tobulinti savo profesines kompetencijas ir orientotis į šiuolaikinę vaikystės ir vaiko ugdymo sampratą: suprasti vaiko raidą ir ugdymąsi kaip vientisą procesą, įsisąmoninti visų raidos etapų tarpusavio sąryšį, kurti naujas ugdymo(si) galimybes kiekvienam vaikui ir kt. Jie domisi naujovėmis, dalinasi gerąja darbo patirtimi, tobulina profesines kompetencijas įvairiuose kvalifikaciniuose renginiuose, seminaruose. Darbuotojų kaita labai maža, todėl susiformavo savitos tradicijos, bendravimo būdai.

Lopšelio-darželio didžioji dalis pedagogų yra Respublikinės ikimokyklinių įstaigų darbuotojų asociacijos „Sveikatos želmėnėliai“ nariai. Pedagogai dalyvauja ir patys savo įstaigoje organizuoja seminarus, sveikatos stiprinimo prevencijos veiklas, dalinasi gerąja darbo patirtimi pasirenkant įvairias visuminės sveikatos temas.

Lopšelyje-darželyje „Berželis“ vaikams teikiamos logopedo, auklėtojo kūno kultūrai, muzikos mokytojo paslaugos. Pedagogai dalyvauja įvairių metodinių būrelių veikloje. Pagal poreikį ir/ar įstaigos galimybes teikiamos ir švietimo pagalbos paslaugos.

1.5. Tėvų ir bendruomenės poreikiai

Tėvai yra svarbiausi vaikų ugdytojai. Jie atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą ir kokybišką ugdymą, dalyvauja vaiko ugdymo ikimokyklinių grupių procese kaip partneriai. Lopšelio darželio „Berželis“ paskirtis-bendradarbiaujant su šeima ugdyti vaiką, atsižvelgiant į tėvų lūkesčius ir vaikų poreikius. Didelis dėmesys skiriamas vaikų šeimos pažinimui, tėvų (globėjų) nuostatų ir lūkesčių išsiaiškinimui bei jų poreikių tenkinimui. Gautos žinios apie vaikus ir vaikų grupę apibendrinamos ir panaudojamos įgyvendinant ugdymo turinį. Dauguma įstaigą lankančių vaikų gyvena daugiabučiuose namuose, kur trūksta žaidimo aikštelių, gyvenamuosius namus supa gatvės, nėra galimybių saugiai, aktyviai vaikų veiklai. Analizuojant anketose bei individualių pokalbių metu išreikštus tėvų poreikius, pastebima, kad dauguma pageidauja padėti vaikams socializuotis, t. y., tapti visuomeniškais žmonėmis, tuo pačiu įgyti bendravimo, savitvarkos, savarankiškumo, sveikos gyvensenos įgūdžių, lavinti fizinės bei psichinės galias, kūrybiškumą, diegti atsakomybės

jausmą. Tinkamiausi ugdymo metodai tėvų manymu yra aktyvieji, kai vaikas ugdomas per patyrimą, tinkamai parengtą aplinką.

Įstaigoje pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai. Atsižvelgiant į tėvų (globėjų) poreikius, lopšelyje-darželyje yra prailginta darbo dienos grupė, kurios veiklos trukmė yra 12 val.

Tėvai (globėjai) pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais, drauge su pedagogais sprendžiantys vaiko ugdymo turinio, rezultatų vertinimo klausimus. Ugdytinių tėvams (globėjams) organizuojama švietimo pagalba, kuri vykdoma taikant įvairias bendradarbiavimo su šeima formas įstaigoje. Jie skatinami bendradarbiauti ugdymo procese įvairiomis formomis:

- individualūs pokalbiai su vaiko tėvais, jo pažangos įvertinimas;
- individualus šeimos konsultavimas (keistis vaiko ugdymo patirtimi, kartu spręsti problemas);
- bendri grupės projektai: parodėlės, išvykos, šventės, koncertai (grupės, bendruomenės lygmeniu);
- įstaigos bendruomenės edukaciniai projektai, sportinė bei meninė saviraiška (grupės bei šeimos narių aktyvus dalyvavimas);
- IT panaudojimas, siekiant informuoti tėvus apie įstaigos veiklą, ugdymo proceso kokybę, ugdymo(si) pažangą ir pasiekimus.

Ugdymo programos įgyvendinime dalyvauja ir kiti bendruomenės nariai: auklėtojų padėjėjai, administracija ir aptarnaujantis personalas. Jie kartu su vaikais aktyviai dalyvauja įvairiuose renginiuose, parodose, šventėse.

1.6. Regioninis savitumas

Lopšelis-darželis „Berželis“ - viena iš trylikos ikimokyklinių įstaigų Mažeikių rajone, esančioje Kalnėnų miesto dalyje. Įstaiga daugiabučių namų kvartale, kuriame įsikūrusi įvairių socialinių ir kultūrinių sluoksnių bendruomenė. Josartimiausia aplinka – daugiaaukščiai namai, lopšelis-darželis „Gintarėlis“, Kalnėnų pagrindinė mokykla, Moksleivių namai, prekybos centras, Lietuvos pašto skyrius, Melioratorių parkas.

Ugdome vaikus, kad jie kuo daugiau sužinotų apie Mažeikių miestą, kuris įsikūręs Ventos vidurupio žemumoje, o miesto pietiniu pakraščiu teka Venta. Netoliese esantis paupys ir

Melioratorių parkas sudaro sąlygas vaikams susipažinti ir palyginti parko ir paupio augmeniją, gyvūniją, stebėti gamtą visais metų laikais, įgyti mokėjimų ir įgūdžių natūralioje aplinkoje.

Šalia esantys: odontologijos klinika, Moksleivių namai, kirpykla, juvelyrinių dirbinių dirbtuvės ir kt. padeda ugdyti sveikatos, pažinimo, kalbos ir komunikavimo, socialinę kompetencijas, įgyti žinių apie įvairias profesijas.

1.7. Darželio savitumas

Lopšelis-darželis „Berželis“ veikia nuo 1981 metų. Įstaigoje veikia 9 grupės: viena M. Montessori metodo ugdymo grupė, kurią lanko mišraus amžiaus vaikai, dvi ankstyvojo amžiaus grupės, keturios ikimokyklinio amžiaus grupės ir dvi priešmokyklinio ugdymo amžiaus grupės.

Lopšelio-darželio „Berželis“ bendruomenė propaguoja ir ugdo saugios ir sveikos gyvensenos nuostatas, gerbia vaiko asmenybę, tobulina tėvų ir pedagogų bendravimą ir bendradarbiavimą, siekia teigiamų pokyčių. Organizuojant ugdomąjį procesą prioritetine sritimi laikoma sveikos gyvensenos įgūdžių ir gamtos auginis ugdymas. Darželio teritorija projektuojama su skirtingomis veiklų zonomis (sodas, daržas, beržynėlis, augalų labirintas ir kt.). Toks suskirstymas leidžia vaikui veikti skirtingose aplinkose ir keisti veiklas: užsiimti sodininkyste, daržininkyste, sportuoti, pažinti aplinką ir žaisti.

Lopšelis-darželis dalyvauja tarptautinėje ankstyvosios prevencijos programoje „Zipio draugai“, kuri skirta 5–7 metų vaikams. Ši programa siekia pagerinti emocinę vaikų savijautą, padedama jiems įgyti socialinių ir emocinių sunkumų įveikimo gebėjimų. Darželis dalyvauja Gamtos auginių mokyklų programoje, Mažeikių raj. savivaldybės aplinkos apsaugos, asmens ir visuomenės sveikatos skyriaus remiamose programose, Žemės ūkio ministerijos koordinuojamoje paramos „Pienas vaikams“, Vaisių vartojimo skatinimo mokykloje programoje, respublikinėje ikimokyklinių įstaigų darbuotojų asociacijos „Sveikatos želmenėliai“ veikloje, konkurse „Sveikuoliai sveikuoliai“, ilgalaikiame futbolo federacijos projekte „Sugražinkime vaikus į stadionus“, bendradarbiaujame su Visuomenės sveikatos biuru ir kt.

Ypatingas dėmesys, planuojant ugdymo turinį, skiriamas sveikatos kompetencijai lavinti, fizinės ir psichinės vaikų sveikatos užtikrinimui, sveikos gyvensenos propagavimui, judriai veiklai bei prigimtinių vaikų poreikių tenkinimui. Į šį procesą siekiama įtraukti visą bendruomenę. Sveikatos skatinimo idėjos integruojamos kasdienio ugdymo veiklose, kurias inicijuoja ugdytiniai, tėvai, pedagogai.

Atsižvelgiant į įstaigą lankančių vaikų interesus ir poreikius, teikiamos papildomos paslaugos:

- Meninis ugdymas – dailė, vaikų vokalinis ansamblis „Beržynėlis“;
- Fizinis ugdymas – fizinio aktyvumo įvairūs užsiėmimai;
- Kalbos ugdymas – logopedo pratybos, individualus darbas;
- „Nemiegiukų“ užimtumas – išspręsta pietų miego neužmiegančių vaikų problema (tėvams prašant, vaikui pietų miego metu sudaromos sąlygos ramiai žaidybinei veiklai už grupės ribų).

1.8. Perspektyva

Programa bus atnaujinama, tobulinama, koreguojama, atsižvelgiant į vaikų pasiekimų vertinimo rezultatus, poreikių kaitą, tėvų lūkesčius ir pageidavimus, pedagogų pastebėjimus ir rekomendacijas, ugdymo aplinkos pokyčius, vidaus audito rezultatus.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOS PRINCIPAI

Planuodamas ugdymo turinį, metodus, parinkdamas priemones, kurdamas ugdymo aplinką, organizuodamas ugdymo procesą, numatydamas pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas, lopšelis-darželis vadovausis šiais principais:

• Tautiškumo principu

grindžiama lietuvių tautos kultūra, tradicijų, papročių, meno integracija į mažo vaiko kasdieninį gyvenimą, darželyje gaivinamos ir puoselėjamos tradicinės kultūros vertybės, siekiama ugdyti būsimąją tautos kultūros saugotoją ir kūrėją, auginamas doras, aktyvus, orus šalies pilietis, padedama vaikui išmokti dorinių vertybių jį supančioje aplinkoje.

• Humaniškumo principu

pripažįstama teisė būti skirtingam, vaikas įstaigoje gerbiamas kaip asmenybė, pripažįstama vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybė ir savarankiškumas, teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį, šeimos bei asmeninę patirtį, ugdymas grindžiamas vaikui, visuomenei reikšmingais, prasmingais faktais, procesais, problemomis, sudaromos sąlygos įvairių vaiko galių plėtojimui, harmoningam asmenybės vystymuisi.

• **Demokratiškumo principu**

sudarytos sąlygos tėvams rinktis vaikų darželį pagal vaiko ir šeimos ugdymo(si) poreikius, darželis turi teisę rengti programą, rinktis ugdymo metodus ir priemones, turi valdymo autonomiškumą, siekiama, kad žemas kultūrinis (ir atsakomybės) kai kurių šeimų lygis nesutrukdytų vaiko visaverčiam vystymuisi, sudaromos sąlygos visiems vienodai subręsti mokyklai priešmokyklinio ugdymo grupėse, rūpinamasi padėti vaikams (ypač gabių ar turinčių specifinių polinkių ar vystymosi bei elgesio sutrikimų) integruotis į visuomenę, garantuojama vaiko teisė būti aktyviu bendruomenės nariu, dalyvauti priimant sprendimus įstaigoje.

• **Sveikatingumo principu**

laiduoja vaikui fiziškai ir psichologiškai saugią aplinką. Vadovaujantis šiuo principu, vaikas ugdosi nuostatą savarankiškai laikytis asmens higienos, aktyvios veiklos, poilsio ir maitinimosi ritmo. Įgydami sveikos gyvensenos įgūdžius, pratinasi saugoti savo ir kitų fizinę bei psichinę sveikatą, švarinti aplinką, saugiai jaustis ir elgtis artimiausioje aplinkoje.

• **Integracijos principu**

sudaromos optimalios sąlygos vaiko ir visuomenės sociokultūrinės integracijos prielaidoms formuotis, garantuojamas vaiko asmenybės sklaidos integralumas, harmoningumas: fizinio, psichinio ir socialinio ugdymo darna, vaiko pažinimo, jausminės ir veiklos patirties darna, besiformuojančio vaizdo apie supantį pasaulį darna, tarpdalykinė integracijos darna, šeimos ir darželio ugdymo darna.

• **Tęstinumo principu**

ugdymo turinys suderinamas su ankstyvojo ikimokyklinio amžiaus ypatumais, siekiama, kad vaikas palaipsniškai ir darniai pereitų nuo ugdymosi šeimoje prie ugdymo(si) ikimokyklinėje įstaigoje, atsižvelgiama į vaiko jau įgytą patirtį ir gebėjimų lygmenį, vaikas brandinamas mokyklai priešmokyklinio ugdymo grupėje.

• **Gamtosauginiu principu**

ugdytiniai orientuojami į praktinę aplinkosauginę veiklą, skatinant jų aktyvumą ir kūrybiškumą, siekiant partnerystės su šeimomis, socialiniais partneriais.

3. PROGRAMOS UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai:

- padėti atsiskleisti individualiems vaikų poreikiams ir gebėjimams, pritaikant ir įgyvendinant ugdymo(si) turinį;
- saugoti ir stiprinti vaiko fizinę ir psichinę sveikatą, ugdyti sveikos ir saugios gyvensenos įgūdžius, užtikrinant saugią, judėjimą skatinančią aplinką;
- bendradarbiaujant su šeima padėti vaikui suprasti jį supantį pasaulį, ekologinę kultūrą, sudaryti sąlygas perimti tautos kultūros pagrindus ir sudaryti sąlygas laisvai pačiam tyrinėti, atrasti, kurti;
- skatinanti vaiko saviraišką, plėtojant individualius gebėjimus, atskleidžiant jo unikalumą;
- padėti vaikui integruotis į visuomenę, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualią socialinę patirtį.

4. UGDYMO (SI) TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

4.1. Ugdymas pagal M. Montessori sistemą

Lopšelio-darželio vienoje grupėje taikomas netradicinis ugdymas pagal M. Montessori pedagoginę sistemą. M. Montessori filosofijos tikslas: „Savęs ir aplinkos tobulinimas pakeliui į visuotinai darnią bendruomenę, kurios pagrindinis dėsnius – MEILĖ“. Montessori mokymo sistema yra kartu ir vaiko augimo filosofija, ir būdas sėkmingai vadovauti tam augimui. Vaiko raida yra nuosekli, etapiška, skirstoma amžiaus tarpsniais, skirstoma su natūralia socialinių, kognityvinių, kūrybinių gebėjimų sklaida, reikšmę teikiant edukacinei aplinkai, kurioje reiškiasi vaiko savivoka.

Pedagoginė sistema vadovaujasi pedagoginiais–psichologiniais atradimais: kiekvienas vaikas turi įgimtą dėmesio koncentraciją intelektinei veiklai, tvarkos pojūčiui, pasirinkimo laisvei, tylai. Maži vaikai labiau vertina prasmingą darbą (veiklą) nei žaidimą, jiems nereikalingi ypatingi pagyrimai ir bausmės.

M. Montessori ugdomoji aplinka paruošta taip, kad vaikas kuo daugiau lavėtų ir ugdytųsi savarankiškai. Pedagogas ne moko, o vadovauja vaiko saviugdai. Jis yra vaiko vidinės raidos stebėtojas. Pedagogo uždavinys – skatinti prigimtinių vaiko galių sklaidą ir kurti ugdymo reikmėms pritaikytą aplinką. Ugdomoji aplinka pritaikyta atitinkamo amžiaus tarpsnio asmens ugdymosi reikmėms ir sudaro galimybę vaikui individualiai rinktis pageidaujamą veiklą, tenkinti savo poreikį tyrinėti, veikti, pažinti, judėti, puoselėti pasitikėjimą savo jėgomis, įgyvendinti sociokultūrinius–bendravimo, estetinius, tautinius, dorovinius–bręstančios asmenybės interesus, išmokyti įvairių veiksmų, judesių, rašymo, skaitymo, skaičiavimo, pasaulio pažinimo pagrindų ir kt. Vaikas gali laisvai judėti grupėje, tyliai kalbėtis su kitais vaikais, dirbti su bet kokia priemone, kurios tikslą jis supranta, ar paprašyti pedagogės supažindinti jį su nauja medžiaga. Ugdantis mišraus amžiaus grupėje sudaroma galimybė įgyti įvairių kompetencijų (komunikavimo, pažintinės, socialinės, meninės, sveikatos saugojimo), pagal individualius vaiko poreikius ir gebėjimus įvairiais amžiaus tarpsniais. Kiekviena ugdomosios aplinkos erdvė sudaro atskiras ugdymo turinio dalis. Ugdymo turinys pristatomas, vadovaujantis principais: nuo žinomo prie nežinomo, nuo paprasto prie sudėtingo, nuo konkretaus link abstraktaus, nuo visumos į jos dalis.

Mokymo metodas yra netiesioginis – aktyviai veikiama ta kryptimi, kurią nurodė vaikas, ir ieškoma būdų padėti vaikui pasiekti tikslą. Auklėtoja vadovauja savarankiškai vaikų veiklai šioje aplinkoje, padeda jiems sąmoningai siekti žinių. Pagrindiniai ugdymosi būdai yra individuali veikla ir grupiniai užsiėmimai ant linijos.

Montessori grupės pedagogas turi parengęs kiekvienos montesorinės erdvės albumą su išsamia konkrečios erdvės analize ir priemonių aprašymais.

Montessori grupė vadovaujasi darželio ugdymo programos nuostatomis, filosofija, principais, tikslais ir uždaviniais. Ugdymo procesas grupėje organizuojamas remiantis M. Montessori ugdymo metodu.

4.2. Ugdymo turinys

Programoje sąlyginai išskiriamos penkios kompetencijų grupės, kurios sudaro ikimokyklinio ugdymo pagrindą, tačiau visos kompetencijos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir dažnai iš dalies persipina. Vienos kompetencijos raida veikia ir yra veikiama kitų kompetencijų raidos, todėl būtina atsižvelgti į kiekvieną kompetenciją:

- socialinę kompetenciją sudaro šios tarpusavyje glaudžiai susijusios ugdymo sritys: vaiko santykiai su suaugusiaisiais ir santykiai su bendraamžiais;

- sveikatos kompetenciją apima kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas, emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarba, problemų sprendimas;

- pažinimo kompetenciją sudaro aplinkos pažinimas, skaičiavimas ir matavimas, tyrinėjimas;

- komunikavimo kompetenciją sudaro sakytinė kalba ir rašytinė kalba;

- meninė kompetencija sietina su menine raiška ir estetiniu suvokimu.

Mokėjimas mokytis, kūrybiškumas, iniciatyvumas ir atkaklumas integruojami į visas penkias kompetencijų grupes.

Ugdymo turinys įgyvendinamas kryptingai organizuojant veiklos procesą, sudarant sąlygas vaikui savarankiškai veikti, derinant su numatyta bei organizuota veikla, atsižvelgiant į amžiaus tarpsnių ypatumus, vaiko individualias galias.

4. 2.1. Socialinė kompetencija

SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos. Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, išbando ką nors nauja. Mėgdžioja, tačiau žaidžia savaip. Nori veikti savarankiškai, kartais užsispiria. Ramiai stebi nepažįstamus žmones šalia esant suaugusiam.	Sukurti ir laikyti atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, pamojuoti per langą, pasidalinti "širdutėmis", atsinešti žaislą iš namų ir kt. Grupėje turėti įdomių žaislų pažaisti su vaiku, kol nusiramins. Pastebėti, kada vaikui reikiadėmesio, ir padrąsinti, paskatinti jį. Bendrauti su vaiku tik pozityviai: net užsispyrus jam, rasti pozityvų sprendimą. Parodyti naują aplinką, pažaisti ką nors smagaus. Pristatyti naujus žaislus, po to pažaisti kartu, o tik po to skatinti žaisti savarankiškai. Bendradarbiauti su vaiko tėvais. Žaidžiant su vaiku skatinti jo savarankiškumą, veikimą su daiktais pakaitalais, vaidmenų pasirinkimą ir norą kalbėtis apie tai, kas žaidžiama. Vaikui užsispyrus, priešgyniaujant parinkti tinkamus bendravimo su juo būdus. Į grupę retsykiais pasikviesti svečių.
3-4 m.	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus. Dažniausiai stengiasi laikytis su-	Pasiūlyti vaikams veiklos, per kurią reikia kalbėti apie šeimą, pakabinti vaiko šeimos fotografijas jo akių lygyje. Organizuoti šeimos dienas grupėje. Kviesti tėvus

	augusiųjų nustatytos tvarkos. Mėgsta veikti kartu su suaugusiuoju.	dalyvauti grupės veikloje. Organizuoti stalo žaidimų vakarus su tėveliais. Klausytis vaikų, skatinti pasakyti savo norus, sumanymus, idėjas, padėti juos įgyvendinti. Padėti vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį.
4-5 m.	Laikosi sutartų taisyklių. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis.	Vaikams prašant įsitraukti į žaidimus, atlikti antraeilius vaidmenis, palaikyti jų sumanymus, užduoti klausimų, padedančius plėtoti žaidimą. Kalbėtis su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis. Pasikviesti į grupę svečių, kartu su vaikais sugalvoti jiems klausimų.
5-6 m.	Pagarbiai, mandagiai bendrauja su suaugusiais, stengiasi laikytis susitarimų. Žino, kad negalima bendrauti su nepažįstamais.	Skatinti geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaryti dienotvarkę, kartu kurti elgesio grupėje taisykles. Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę įvairiais klausimais. Aiškintis bendravimo taisykles su nepažįstamais.
ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
Gebėjimai		Ugdymo gairės
Siekia bendrauti su kitais asmenimis savitais būdais. Kviečia žaisti tokius žaidimus, kurie jam yra suprantami.		Stebėti vaiko elgesį, siekiant geriau suprasti jos (jo) bendravimo būdą. Iš pradžių gali tekti priimti vaiko žaidimo (bendravimo) taisykles, pamažu mokant tinkamesnių bendravimo formų. Mokyti suprasti užuominas, kurias siunčia suaugusieji, pvz., kai vaikas per daug ir neadekvačiai kalba, suaugusysis gali pasakyti: „Na, aš nebeturiu laiko, man reikia plauti indus...“ (užuot pasakius: „Tu per daug kalbi!“). Mokyti, kaip atkreipti į save aplinkinių dėmesį, kaip paprašyti pagalbos (ar daikto), kokio garsumo balsu kalbėti. Bendrauti su vaiku taip, kad jis matytų veido išraišką. Kalbėti su vaiku aiškiai, paprastais, trumpais sakiniais. Su neprisigirdinčiu vaiku kalbėti garsiau.
SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą mėgdžioti judesius ir veiksmus. Duoda žaislą kitam ir atima, supykęs gali suduoti. Trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko	Paskatinti vaikus žaisti greta. Komentuoti vieno ir kito norus, emocijas, veiksmus. Pagal galimybes parūpinti pageidaujamų žaislų. Paskatinti būti geranoriškiems vienas kitam. Stebėti vaikus, stabdyti netinkamus veiksmus, aiškinti, kodėl negalima taip elgtis.

	žaidimą. Bendruoja mimika, judesiais, veiksmams su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu. Grupėje turėti po kelis tokius pat žaislus. Padėti vaikui įgyvendinti ketinimus atsižvelgiant į kitų vaikų norus. Skatinti žaisti vaikus greta. Sukurti žaidimo vietas, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito.
3-4 m.	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus. Geba palaukti savo eilės, dalijasi žaislais.	Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. Skirti pakankamai laiko ir vietos bendriems žaidimams. Skatinti prašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu, pasidalyti žaislais ir palaikyti vaikų draugystes.
4-5 m.	Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Geranoriškai veikia kartu su kitais.	Padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus. Siūlyti įvairios veiklos apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Stiprinti tinkamą, draugišką vaikų elgesį. Skatinti bendradarbiavimą.
5-6 m.	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais. Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi dėl žaidimų ir veiklos, dėl visiems priimtino elgesio.	Organizuoti edukacines ekskursijas, išvykas, veiklas, suteikiančių naujų įspūdžių žaidimų praturtinimui. Paskatinti vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis. Pasiūlyti veiklą komandiniam darbui. Kalbėtis apie draugus ir draugystę.
ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
Gebėjimai		Ugdymo gairės
Savitais, jam prieinamais būdais įsitraukia į vaikų žaidimus. Savitais, jam prieinamais būdais išreiškia draugystę. Žinodamas, kad pats ko nors nepajėgs, leidžiasi kitų vaikų vadovaujamas.		Sudaryti galimybes užmegzti santykį su kitais vaikais. Galima paprašant, kad kitas vaikas ką nors paduotų, palaikytų, pasakytų ir pan. Mokyti vaikus neįkyriai rodyti savo draugystę, toleruoti nesuprantamą elgesį. Mokyti vaiką suvokti kitų neverbalinę kalbą (mimiką, judesius, kt.).

4.2.2. Sveikatos kompetencija

FIZINIS AKTYVUMAS		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	<u>Stambioji motorika</u> Savarankiškai atsistoja, atsitupia,	Siūlyti įvairius žaidimus lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą, pusiausvyrą.

	pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyrą pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą, ridena, meta, gauda. Pastovi ant vienos kojos. Vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją. <u>Smulkioji motorika</u> Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius. Ridena, mēto, gauda kamuolį.	Vaiko regėjimo lauke padėti žaislų ir skatinti ropoti iki jų ar lįsti tuneliu, po stalų, užlipti ir nultipti nuo kėkės. Sudaryti vaikams galimybę laisvai judėti įvairioje aplinkoje. Organizuoti siužetinius pratimus, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. Sudaryti sąlygas vaikams laiptuoti kopėtėlėmis. Sudaryti vaikui galimybę nešioti, stumdyti žaislus, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų. Siūlyti statyti bokstelių, užsukti ir atsukti dangtelius. Duoti lipdyti iš minkšto plastilino, žaisti su smėliu ir gamtine medžiaga ir kt. Pasiūlyti vedžioti labirintą pieštuku ar piršteliu. Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Verti kartu su vaikais vėrinį, makaronus, sagas, karoliukus. Siūlyti žaidimus ir žaislus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai.
3-4 m.	<u>Stambioji motorika</u> Stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis: eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, šokinėja abiem ir ant vienos kojos. Mina ir vairuoja triratuką. <u>Smulkioji motorika</u> Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų. Atlieka judesius plaštaka ir pirštais. Gauda didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	Siūlyti vaikui įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, ir kulnų. Sudaryti sąlygas važinėti triratukais, paspirtukais. Organizuoti siužetinius pratimus, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija, vaikščioti, bėgioti įvairiu atstumu ir kt. Skatinti ropoti keturiomis, nerangiai, tyliai, ištiesiakaklę kuo aukščiau, eiti paprastai, po to ant pirštų galų. Minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaisti su smulkiosiomis, įvairių formų kaulėdėlėmis. Įvairius daiktus imti žnyplėmis ar pincetu.
4-5 m.	<u>Stambioji motorika</u> Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, judėdamas vingiais. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir pirmyn ant vienos kojos, šokinėja per virvutę. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį. <u>Smulkioji motorika</u> Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Ištiesiomis rankomis pagauna didelį kamuolį.	Sugalvoti maršrutą, kad vaikas galėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t.t. Organizuoti bėgimo estafetes su kliūtimis, įvairiomis užduotimis, panaudojant skirtingas priemones. Žaisti žaidimus su išsisukinėjimais. Siūlyti vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. Organizuoti siužetinę veiklą, kad vaikas atliktų ėjimo, bėgimo, kamuolio mėtymo, varymo, mušimo judesius. Pasiūlyti piešti įvairias linijas, pieštuku apvesti įvairius trafaretus. Pirštų motorikai lavinti siūlyti sagų, rutuliukų, karoliukų vėrimą, skalbinių segtukų segiojimą, batų raištelių varstymą, popieriaus glamžymą,

	Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	plėšymą. Leisti kirpti nesudėtingas formas, tiesiai, taisyklingai laikyti žirkles ir klijuoti.
5-6 m.	<u>Stambioji motorika</u> Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvermingas, bėgioja greitai ir įvairiai. Šokinėja ant vienos kojos pirmyn, šoka į toil, į aukštį. Važiuoja dviračiu. <u>Smulkioji motorika</u> Tikslesnė rankos ir akies koordinacija piešiant, kerpant. Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	Organizuoti vaikams įvairias estafetes. Sudaryti sąlygas žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę. Parūpinti priemonių, tinkančių konkreitiems sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, badminton rakečių, kėglių, lazdų, salės riedulio vartų). Organizuoti sportinius žaidimus, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje. Skatinti mesti kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauti. Sprigtu svaityti rutuliukus. Iš storų siūlų pinti kasą, vyti virveles. Pasiūlyti siuvinėti pagal trafaretą: ant kartono, išdūrus skylutes, kurti įvairius raštus. Nerti vąšeliu. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti su pipete.

ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Gebėjimai	Ugdymo gairės
Eina atsargiai, liesdamasis ar remdamasis į aplinkos daiktus. Veiksmus atlieka lengviau judančiomis galūnėmis ar kūno dalimis. Supranta, kad negali dalyvauti kai kuriuose žaidimuose, ir sutinka su pasiūlyta kita veikla arba pats ją susiranda.	Mokyti vaiką orientuotis aplinkoje – pradžioje padedant suaugusiajam, vėliau savarankiškai. Išsiaiškinti, kokių judesių vaikas negali atlikti dėl objektyvių priežasčių, ir neversti jų daryti, siūlyti veiklą, kuri leis patirti sėkmę, skatinti pasitikėti savimi. Sutvarkyti aplinką, kad joje būtų mažiau daiktų, už kurių galima užkliūti ir susižeisti. Jei vaikui sunku veikti su smulkiais daiktais, pasiūlyti veiklą su stambesniais. Kai vaikas priešinas aktyviems žaidimams, sugalvoti jam vaidmenį, kad jis galėtų dalyvauti netiesiogiai (stebėti varžybas ir įteikti prizą ir t.t.). Vengti ilgų užsiėmimų, kad vaikas nepervargtų, stebėti jo savijautą po fizinio aktyvumo, neakcentuoti nesėkmių ir atkreipti dėmesį į tai kas pavyko. Fizinį aktyvumą kaitalioti su kvėpavimo pratimais, ramiais žaidimais ir atsipalaidavimais.

KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinės nuostatos. Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.
Bendrieji gebėjimai. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudoja tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Valgo ir geria padedamas suaugusiojo arba savarankiškai. Suaugusiojorengiamas vaikas „jam padeda“.	Skatinti vaiką valgyti savarankiškai, tvarkingai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą, pratinant gerai sukramtyti.

	Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas.	Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, apsiauti ir nusiauti avalynę. Mokyti taisyklingai naudotis tualetu, plautis rankas. Žaisti žaidimus „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Skatinti klausytis ir (ar) imituoti eilėraštnus. Naudoti įvairias spalvotas, kvepiančias vaikiškas higienos priemones. Kalbėti su vaikais apie švarą. Skaityti kūrinėlius. Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą.
3-4 m.	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Žino, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Priminus, laikosi asmeninės higienos taisyklių. Jau turi kai kuriuos savitarnos įgūdžius. Gali sutvarkyti žaislus, su kuriais žaidė. Žino, kad negalima imti pavojingų daiktų.	Organizuoti žaidimus formuojančius teigiamus maitinimosi įgūdžius (šeima, restoranai). Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes. Aiškinti, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves. Skatinti vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, naudojant vaizdines priemones: serijas paveikslėlių, stalo žaidimus, knygeles. Priminti higienos normas ir taisykles parodant, paaiškinant, panaudojant plakatus. Skatinti susitvarkyti žaislus. Naudoti vaizdines priemones ir literatūrinę medžiagą apie saugų elgesį: žiūrėti paveikslėlius, vartyti vaikiškus žurnaliukus, žiūrėti mokomuosius filmukus, skaityti kūrinėlius. Mokyti vaikus saugiai naudotis žirklėmis.
4-5 m.	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviuoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. Geri savitarnos įgūdžiai. Priminus, laikosi asmeninės higienos taisyklių, tvarko žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Formuojasi taisyklingos laikysenos įgūdžiai.	Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Įvairiomis formomis paaiškinti pagrindinių produktų svarbą ir naudą, saldumynų žalą. Kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadienio šventei. Skatinti vaikų savarankiškumą savitarnoje, tvarkant žaidimo ar veiklos vietą. Organizuoti pokalbius, žaidybines situacijas apie saugų vaikų elgesį ir aiškintis, kaip taikiai išspręsti vaikų nesutarimus. Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti.
5-6 m.	Valgo tvarkingai. Žino, jog maistas reikalingas, kad augtume. Žino „Sveiko maisto“ piramidės turinį. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą.	Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. Supažindinti su „Sveiko maisto piramide“: išaiškinti jos turinį. Vaikai mokomi ją sudėlioti pagal produktų svarbą.

	Gerai savitarnos įgūdžiai. Laikosi asmens higienos normų. Savarankiškai tvarko žaidimo ir veiklos vietą. Laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Saugiai naudojas veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.	Siūlyti žaidimus su maisto produktų kortelėmis, stalo žaidimus, klausytis kūrinėlių, žiūrėti filmukus, piešti piešinius, kurti inscenizacijas. Priminti, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinti, kodėl. Aiškinti ir fiksuoti vaikų mintis, kodėl reikia plauti rankas. Parūpinti priemonių kalimo, siuvimo, dygsnia-vimo žaidimams. Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligo-ninėje, autoservise. Rengti viktorinas saugaus eismo tema. Auklėtojas kartu su vaikais „Minčių lietuje“ diskutuoja, aptaria, vertina. Auklėtojas stebi ir siekia taisyklingos vaikų laikysenos įvairios veiklos metu.
--	--	---

ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Gebėjimai	Ugdymo gairės
Supranta kylančius sunkumus ir juos įvardija: „aš negaliu“, „nemoku užsisiegti“, ir pan. Prašo pagalbos ir ją priima. Esant būtinybei palaukia savo eilės.	Mokyti vaiką suprasti kasdienės veiklos tvarką, reikšmę (kodėl reikia miegoti, prieš valgį plauti rankas ir pan.). Mokyti savitvarkos ar savižiūros, suderinti tikslus ir metodus – tą patį gebėjimą tuo pat metu ir tokiu pat būdu ugdyti pedagogams bendradarbiaujant su tėvais. Skatinti prisitaikyti prie aplinkybių, kurias sunku pakeisti (bendra dienotvarkė, bendra išvyka, gydytojo patikra, pan.). Neversti kartoti vaikui sunkiai išmokstamą veiksmą, kol nusimins –leisti tą veiksmą užbaigti ar atlikti jo dalį, taip patirs sėkmę ir būtinai pagirti už tai, kad dalyvavo, prisidėjo. Mokyti apsirengti, apsiauti, susitvarkyti aplinką. Mokyti pastebėti ženklus, kad nori į tualetą, priminti, kad tai pasakytų. Skatinti atidumą savijautai, tai yra: mokyti pasakyti, kad skauda, pavargo ir pan.

EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybinės nuostatos. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Bendrieji gebėjimai. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).

Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas ir į jas skirtingai reaguoja. Pradeda vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus.	Turėti veidrodį, kad vaikai matytų savo veido išraiškas ir galėtų įvardyti savo emocijas. Vartyti ir skaityti „nuotaikų knygeles“, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuoti skirtingų nuotaikų daineles, žaidinimus. Įvardyti vaikų bei savo emocijas. Reaguoti į kito vaiko emocijas.

		Mokyti atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaisti žaidimą „Veidelis“ (demonstruojant vis kitą emocinę išraišką).
3-4 m.	Pradedama suprasti, kad jaučia skirtingas emocijas ir jas skirtingai išreiškia. Įvardina pagrindines emocijas ir jas atpažįsta kitų elgesyje, veiksmuose, ir tinkamai į tai reaguoja.	Paskatinti žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkantį nuotaikų veidelį. Pasiūlyti idėjų nuotaikoms ir jausmams tyrinėti. Skaityti knygeles apie jausmus ir jų išraišką. Pasiūlyti žaidimų ugdančių empatiją.
4-5 m.	Atpažįsta bei pavadina savo ir kitų jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Geba atjausti kitą.	Skatinti išreikšti savo jausmus ir emocijas dainuojant, piešiant, šokant, komentuojuojant jausmų paveikslėlius. Kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaityti „Jausmų knygeles“. Įsijausti į kito savijautą vaidinant, inscenizuojant. Paskatinti vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose.
5-6 m.	Apibūdina savo jausmus, komentuoja juos sukėlusias priežastis. Suvokia, kaip jaučiasi kitas ir ieško išeities bei būdo jam padėti.	Paskatinti samprotauti, kas džiugina, liūdina ar piktina ir kodėl? Skatinti bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kyla nesutarimai, kokias rasti išeitis.

ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Gebėjimai	Ugdymo gairės
Emocijas reiškia savitais būdais, bet adekvačiai. Geba parodyti simboliais tai, ką jaučia jis ar kitas.	Nustatyti aiškias taisykles, kad vaikai suprastų, kas leistina, kas ne, ir žinotų pasekmes (nutraukta pasaka, atidėtas animacinis filmas ar pan.). Jei vaikas pernelyg drovus, bendro žaidimo metu galima nesikreipti į jį (ją) tiesiogiai, o per jo (jos) turimą žaislą – meškiuką, šunelį ar pan. Būtinai išsiaiškinti, kaip vaikas elgiasi ir kokios emocijos vyrauja namuose. Jei vaikas nuolat liūdnas, prislėgtas ar agresyvus, paprašykite specialisto konsultacijos. Leisti vaikui būti vienam ir nusiraminti.

SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Bendrieji gebėjimai. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsijaudinęs geba nusiraminti.

Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Išsigandęs, užsigavęs išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo. Pradedama valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	Į vaiko išreikštus poreikius reaguoti nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatyti vaikui ir jo veiklai būtinus apribojimus ir nuosekliai jų laikytis. Suteikti vaikui galimybę išreikšti savo emocijas. Padėti vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, leisti miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą.

	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus. Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	Vaikams parodyti, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje. Žinoti ir taikyti kiekvienam vaikui priimtina dienos ritmą, priimtinus nusiramino būdus. Pasiūlyti vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Žaidimui pasiūlyti lėles su emocija veide. Skatinti vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori. Paaikškinti ar suvaidinti, kaip vaiko elgesys įskaudino kitus. Dažnai klausti vaikų, ar jiems nereikia pagalbos. Pasiūlyti vaikams būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus. Įrengti grupėje nusiramino, gerų emocijų kampelį. Leisti vaikui pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padėti vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Vaikui žaidžiant su lėlėmis, parodyti daugiau, nei vaikas vartoja, emocijų ir jausmų raiškos būdų. Pagirti vaiką, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų.
3-4 m.	Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą. Nuolat primenant, laikosi grupėje ir žaidimų metunumatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių.	Siūlyti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Įrengti pykčio ištrypimo takelį. Kalbėtis apie tinkamus emocijų raiškos būdus. Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienes elgesio grupėje taisykles.
4-5 m.	Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais. Ieško konflikto sprendimo būdų. Priminus laikosi grupėje numatytos tvarkos ir taisyklių.	Parūpinti grupėje žaislų ir priemonių, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas (pasigaminti geranoriškumo užklotą). Skatinti vaiką pačiam spręsti nesutarimus, ieškoti išeičių. Pastebėti vaiko pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų.
5-6 m.	Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio, ieško taikių išeičių ir nusiramino būdų. Stengiasi suvaldyti savo neigiamas emocijas. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir jų laikosi.	Padėti vaikui išreikšti savo jausmus. Kalbėtis apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. Padėti įvardyti sudėtingus jausmus.
ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
Gebėjimai		Ugdymo gairės
Geba atkreipti į save dėmesį savitais būdais. Nežinodamas ką daryti, klausia suaugusiųjų apie		Jei vaikas trumpai išlaiko dėmesį, užduotį pateikti etapais.

veiksmų eigą. Susijaudinęs, supykęs pasitraukia į šalį nusiraminti. Pavargęs paprašo, nueina pailsėti arba kitais būdais siekia nutraukti veiklą.	Grupės bendrų veiklų metu (klausantis pasakos, žaidžiant) sukurti vaikui sąlygas dažniau pakeisti padėtį, pajudėti, pagulėti (pagal poreikį). Netikėtai pakeitus dienotvarkę, paaiškinti, kas pasikeis įprastoje dienos rutinoje ir pagal galimybes parodyti būsimą dienos įvykių seką. Girti vaiką ir pamažu ilginti laiką tarp paskatinimų, kad vaikas mokytųsi toleruoti pagyrimo nebuvimą. Mokyti palaukti savo eilės pasitelkdamis kamuoliuką, žaislą ar simbolį. Kelti vaikui reikalavimus, nesukeliant vaiko neigiamų emocijų. Leisti vaikui pabūti vienam ir nusiraminti. Prisiminti, kad atsiradęs neadekvatus vaiko elgesys gali reikšti, kad vaikas nesupranta užduoties ar dėl ko nors yra pernelyg susijaudinęs.	
SAVIVOKA IR SAVIGARBA		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Save vertina teigiamai. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Atpažįsta save nuotraukose, veidrodyje. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats. Kalba pirmuoju asmeniu. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, pavadina 5–6 kūno dalis.	Žaisti su vaiku žaidimus, vartotojant kūno dalių pavadinimus. Pasiūlyti žaislą su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis. Skatinti suprasti, ką ir kaip gali padaryti pats, išreikšti savo norus. Domėtis, ką jis veikia, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais. Įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Kalbėtis su vaikais, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės. Pagirti vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis galėtų juos matyti.
3-4 m.	Supranta, kad turi savo norų, ketinimų. Pasako, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi kitas. Mano, kad yra geras, todėl kiti jį kiti mėgsta, palankiai vertina.	Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“. Domėtis ir klausinėti apie jų išpūdžius, jausmus. Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje. Kalbėti su vaikais, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės, apie jų lytį.

4-5 m.	Supranta, kad jis auga ir keičiasi. Žino, kad priklauso šeimai, savo grupei. Savęs vertinimas nepastovus. Siekia kitų dėmesio. Kalba apie šeimą, draugus. Atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą.	Kalbėti su vaiku apie jo pasikeitimus. Tyrinėti, koks buvo anksčiau, koks dabar ir bus ateity. Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Vertinti vaiko poelgius, o ne asmenybę. Skatinti vaikus bendrauti tarpusavyje, įtraukiant tykius, atsiskyrusius vaikus. Įžeidus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti. Pasiūlyti vaikams tyrinėti: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“.
5-6 m.	Suvokia šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Geba daryti įtaką kitam, atsakingai pasirinkti ir priimti sprendimus. Savo gebėjimus ir save vertina teigiamai. Siekia pripažinimo. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.	Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą. Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam. Skatinti juos pozityviai reaguoti į klaidas. Skatinti pokalbius, diskusijas apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę (žiūrėti filmus). Mokyti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ ir kt.

ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Gebėjimai	Ugdymo gairės
Ieško savito būdo prisijungti prie kitų veiklos. Veiksmus (veiklą) atlieka savitais būdais. Geba įvardyti savo sunkumus.	Ugdyti vaiko pasitikėjimą savimi. Neakcentuoti nesėkmių, didinti vaiko autoritetą tarp grupės draugų. Priimti vaiką tokį, koks jis yra, atraskite, už ką jį girti. Jei vaikas perdėtai nepasitiki savimi ar, priešingai, įkyriai siekia dėmesio, gali būti, kad šeimoje gauna mažai dėmesio arba yra nuolat baramas, arba, priešingai, jam neleidžiama būti savarankiškam (išsiugdo „išmoktą bejėgiškumą“). Kantriai išklausti vaiką, nuoširdžiai džiaukis jo darbu, dažnai paskatinti. Pamažu ilginti laiko tarpą tarp paskatinimų, kad vaikas mokytųsi toleruoti pagyrimo nebuvimą. Sudaryti sąlygas išbandyti įvairią veiklą, kad geriau suprastų savo galimybes.

PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinės nuostatos. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.
Bendrieji gebėjimai. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo	Drąsinti vaiką: „Tau pavyks!“, „Pabandyk kitaip!“, „Na, dar kartą!“.

	būdus. Stebi, kitus ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Rodyti vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patarti, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose, padėti, kad labiau savimi pasitikėtų.
3-4 m.	Mėgina išbandyti, aiškintis ir spręsti iškilusius sunkumus bendradarbiaudamas su kitais.	Skatinti vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų. Drąsinti vaikus kartu ieškoti išeičių. Padėti vaikams įveikti sunkumus: tariantis, jiems padedant.
4-5 m.	Aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariausi su kitais.	Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. Skaityti kūrinėlius, žiūrėti filmukus apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius. Aiškintis savo priimtų sprendimų galimas pasekmes.
5-6 m.	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė, ieško tinkamų sprendimų, numato galimus rezultatus.	Užduoti vaikams atvirose klausimus, padedančius apmąstyti problemą. Numatyti sprendimo etapus, galimus sunkumus ir numatomus rezultatus. Siūlyti vaikams probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų jie patys.

ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Gebėjimai	Ugdymo gairės
Dažnai klausia: „Ar gerai darau?“ „Ar taip?“ „Ką toliau daryti?“ ir pan. Susidūręs su sunkumais, prašo pagalbos. Stebi, ką daro kiti vaikai probleminėse situacijose, kopijuoja elgesį.	Mokyti atpažinti ir įvardyti problemą (sunkumą), rodyti pavyzdį (pvz., „Šis skritulys neprisiklijuoja, reikia sugalvoti, kaip jį priklijuoti.“). Skatinti ieškoti informacijos, įspėti sunkumų priežastį („Kodėl neprisiklijuoja? Gal klėjai seni? Gal popierius blogas? Gal ne taip tepu klėjus?“). Skatinti tartis su kitais dėl galimo sprendimo („Ką reikia padaryti?“). Mokyti numatyti pasirinkto sprendimo rezultatą („Kas atsitiks, jei tepsiu kitais klėjais?“). Skatinti nebijoti nesėkmės, aiškinti, kad visi daro klaidų, kad klaidos parodo, ko reikia išmokyti. Žiūrint filmukus, klausti, komentuoti problemos sprendimą – ar teisingai nusprendė herojai, ar gerai, kad taip padarė, ir pan. Girti už pastangas, paieškas (net ir nesėkmingas), ne tik už rezultatą.

4. 2.3. Pažinimo kompetencija

APLINKOS PAŽINIMAS		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi. Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, daiktų. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus.	Skatinti vaikus išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti, įvardinti veiksmus, kuriuos jais atliekame. Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai tinka vienas prie kito: kaladėlės, dėlionės. Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus: aplinkoje, patalpoje, lauke. Kalbėtis apie naminius gyvūnėlius, jų priežiūrą, maitinimą. Mokyti savo kūno dalių pavadinimų, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą.
3-4 m.	Žino savo miesto gatvės pavadinimą, savo vardą ir pavardę. Nusako gyvūnų, augalų požymius, atpažįsta knygelėse naminius gyvūnus, daržoves, grybus. Pasako metų laikus, jų požymius.	Žiūrėti paveikslėlius ir filmukus apie naminius ir laukinius gyvūnus. Skatinti vaikus kalbėti apie gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, priežiūrą, maitinimą. Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius. Tai pavaizduoti meninėje veikloje. Tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukančiant, supant, skandinant.
4-5 m.	Atpažįsta ir įvardija keletą naminių ir laukinių gyvūnų pavadinimų. Skiria daržoves, vaisius, uogas. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais. Pasakoja apie savo šeimą, jos tradicijas, apie savo darželį, gimtąjį miestą. Žino ir noriai mokosi naudotis šiuolaikinėmis technologijomis.	Organizuoti vaikų išvykas į gamtą, muziejus, ūkius, tėvų darbo vietas, skiriant vaikams atlikti nedideles užduotis išvykose. Vaikai aiškinasi, ragauja kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi. Diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. Skatinti domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodyti, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukti į pasiruošimą joms visus vaikus. Kalbėtis apie savo gimtąjį miestą.
5-6 m.	Pastebi skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų, žino kur ir kaip gyvena naminiai ir laukiniai gyvūnai. Prižiūri kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą.	Organizuoti netolimas išvykas-pažinti gamtinę ir socialinę aplinką. Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus. Įkurti grupėje kampelį su Lietuvos atributika. Švęsti tradicines šventes. Supažindinti su tėvelių darbu, organizuojant

	Rūšiuoja atliekas. Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius.	ekskursijas į jų darbovietes. Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius. Skatinti rūšiuoti atliekas, siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų. Siūlyti stalo žaidimus apie augalus, gyvūnus.
ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
	Gebėjimai	Ugdymo gairės
	Dažniau klausia: „Kas čia?“ „Ką šitas daro?“ ir pan. Dažniau kopijuoja kitų vaikų elgesį, ypač žaidimo metu. Žino apie kai kuriuos daiktus, reiškinius daugiau negu bendraamžiai (pvz., apie dinozaurus). Vaizduotėje susikuria draugų, apie juos pasakoja. Paklaustas tikslios informacijos (pvz., kur dirba tėtis), jos nežinodamas mėgina atsakyti aptakiai: „Jis važiuoja ilgai į darbą, ten yra daug darbininkų, daug uždirba, man nupirko riedučius...“ ir pan. Aplinką tyrinėja įsiklausydamas, gilinasi į tai, ką apie aplinką kalba aplinkiniai.	Įvardinti, apibūdinti naujus daiktus, reiškinius vaiko aplinkoje. Lankytis naujose vietose, komentuoti, kas vyksta, kaip vadinasi daiktai, ką veikia žmonės ir pan. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikas turėtų prisiminti ir pakartoti informaciją apie save (vardą, adresą, tėvų darbą, kt.), savo šalį (Lietuvą). Skatinti eksperimentuoti su daiktais, mokyti suprasti jų veikimo būdą, požymius. Supažindinti su aplinkos daiktais, remtis visais įmanomais pojūčiais: skoniu, lytėjimu, rega, klausa, uosle. Vaikui, kuris blogai mato, kiek galima daugiau komentuoti aplinką, jos daiktus, daiktų detales, spalvas ir pan. Vaikui, kuris blogai girdi, jei tik įmanoma, demonstruoti aplinkos garsų skambėjimą. Padėti suprasti veiksmų seką vaizdžiais paveikslais ar nuotraukomis (pvz., kaip į lentynas sudėti žaislus). Rodyti aplinkos daiktus, supažindinti su reiškiniais, formuoti vaikui juos apibūdinančias sąvokas.
SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	<u>Skaičiavimas</u> Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug parodo pirštukais, kiek turi metukų. Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. <u>Matavimas</u> Randa reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Vartoja daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis-mažas; ilgas-trumpas; sunkus-lengvas; storas-	Klausytis ir teatralizuoti žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštkus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama. Sudaryti sąlygas ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti, eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis. Skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaryti galimybes rūšiuoti daiktus, eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais.

	plonas; toks pat, ne toks, kitoks, vienodi-skirtingi ir pan.	
3-4 m.	Pradedama skaičiuoti daiktus, lygina dvi daiktų grupes, vartoti keltinius skaitvardžius. Atpažįsta ir atrenka apskritos, kvadratinės formos, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Lygina daiktus pagal ilgį, storį, aukštį. Taisyklingai pradeda apibūdinti dydžių skirtumus. Pradedama skirti dešinę ir kairę puses, nurodo kryptį savo kūno atžvilgiu. Išvardina paros dalis. Žino metų laikus ir jų požymius.	Sudaryti sąlygasskaičiuoti, klausti „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ Skatinti dalytis vaisėmis. Ieškoti aplinkoje daiktų panašių į geometrines formas. Siūlyti žaidimus su įvairios formos figūromis. Pasiūlyti žaisti lego. Siūlyti lyginti daiktus juos dedant vieną prie kito. Žaisti judrius žaidimus, skatinančius kaitalioti kūno padėtį. Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Pastebėti metų laikams būdingus požymius gamtoje, gamtos kalendoriuje.
4-5 m.	Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų savybių. Skaičiuoja bent iki 5. Geba sudaryti daiktų seką ir ją pratęsti. Skiria keltinius skaitvardžius. Skiria trikampę, stačiakampę formas. Gali grupuoti daiktus pagal kelis požymius. Lygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu. Supranta, kaip skaitomos knygos. Skiria erdvinius santykius. Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytą.	Skatinti stalo žaidimuose patiems dalyti korteles, jas suskaičiuojant. Pasiūlyti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, naudoti skaičiuotes išsiskaičiavimui. Kasdienėse situacijose daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai, žaidimai-rateliai, dienos ritmas) Skaitant kūrinėlius, žiūrinėjant paveikslėlius, nusakyti įvykių ar veiksmų seką. Žaisti stalo žaidimus. Karpyti, paišyti, spalvinti įvairias formas, iš jų kurti aplikacijas, ornamentus, papuošimus. Skatinti vaiką naudoti sąlyginį matą daiktų dydžiams palyginti. Lipdyti iš modelino. Domėtis, ką vaikai veikė vakar, kalbėtis, kas bus rytoj.
5-6 m.	Susieja daiktų kiekį su daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Lygina daiktų grupes pagal kiekį. Atpažįsta, atkuria, pratęsia sekas. Skiria plokštumos ir erdvės figūras. Klasifikuoja daiktus pagal įvairius požymius. Matuodamas naudojasi sąlyginiais matais. Lygindamas dydžius, vartoja atitinkamus žodžius. Nusako erdvinius daiktų san-	Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokyti. Leisti pasirinkti vaikui įdomius stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, veiklą, kurioje dalyvaudamas lavintų savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius. Mokyti vaiką pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir jas kurti. Rasti aplinkoje daiktus, panašius į geometrines figūras. Matavimui naudoti sąlyginius matus. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje vaikas išbandytų skirtingas matavimo priemones ir būdus, o rezultatus išreikštų tinkamais žodžiais. Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu.

	tykius.	Skatinti vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.
ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
	Gebėjimai	Ugdymo gairės
	Dažniau klausia apie dienotvarkę, pvz., „ar jau valgysim?“ ir pan. Dažniau kopijuoja kitų vaikų elgesį, žaisdamas žaidimus, susijusius su kiekio ar skaičiaus suvokimu. Labiau mėgsta žaidimus, kur reikia atspėti, pavaizduoti. Supranta, kad dažnai praranda laiko pojūtį, todėl klausinėja: „Ar jau?“ „Kada?“	Mokyti pasakyti, kiek apytikriai yra daiktų („daug“, „mažai“), vėliau pridėti sąvokas: „mažiau“, „daugiau“ ir pan. Mokyti klasifikuoti daiktus pasitelkiant spalvas. Laiko suvokimui palengvinti naudotirintą ir muziką. Pratinigirdėti ir vartoti paprastas matematines sąvokas („kiek iš viso pasidarė“, „iš viso buvo, liko“, „kiti nuskrido, atidavė, pasidalijo“ ir kt.). Leisti atlikti praktinius matematinius veiksmus: „pastatyk prie kiekvienos lėkštės po puodelį“, „padalink obuolius, kad kiekvienas gautų po obuolį“ ir pan. Papuošti grupę spalvingais skaitmenimis, susietais su kokiais nors daiktais ar vaikų gimtadieniais. Mokyti skirti erdvines sąvokas („už“, „ant“, „po“ ir kt.) pasitelkite spalvas, simbolius, paveikslėlius. Laiko suvokimui pasitelkti muzikinius signalus, simbolius (pvz., pasigirdus tam tikrai melodijai, laikas ruoštis valgyti). Pratinti kalboje vartoti erdvines ir laiko sąvokas („rytoj“, „šiandien“, „toliau“, „arčiau“ ir kt.). Muzikos instrumentu mokyti pavaizduoti erdvines sąvokas (ilgai skamba – ilgas, trumpai – trumpas ir kt.). Pažymėti skirtingų formų, dydžių simboliais aplinkos daiktus, žaisti (pvz., „Prašau paduoti didelį daiktą su užklijuotu dideliu trikampiu“).
TYRINĖJIMAS		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksma prašo pakartoti daug kartų. Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą.	Vaikams sudaryti sąlygas aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo. Duoti įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. Jau nuo mažumės mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas. Įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą. Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus.

3-4 m.	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus.	Ugdymo aplinką kurti taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudotų organizuodami savo veiklą, ieškotų jų sprendimo būdų. Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų.
4-5 m.	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties. Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Žino, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai.	Vaikus skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. Skatinti paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. Vaikams pateikti tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį.
5-6 m.	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, noriai atlieka paprastus bandymus. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Bandymų rezultatus mokosi pavaizduoti nesudėtingose lentelėse, diagramose. Išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus. Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, juos grupuoja ir klasifikuoja.	Sudaryti sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. Vykdyti projekcinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams. Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles, diagramas. Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti. Skatinti vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygose, internete.
ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
Gebėjimai		Ugdymo gairės
Turi vieną pamėgtą daiktą, apie jį žino daug, juo domisi (pvz., apie gaisrines mašinas ar pan.). Susidomi daiktu, jei šis ryškus, spalvingas, neįprastas. Kartais pastebi daiktus, jų detales, kurių nepastebi kiti vaikai.		Atkreipti dėmesį į naujus daiktus, reiškinius vaiko aplinkoje, tai darykite emociškai, džiugiai. Užtikrinti saugumą: paslėpkite daiktus, kuriais galima susižaloti, patikrinkite durų, langų saugumą. Skatinti eksperimentuoti su daiktais, pvz., įpilti ir išpilti iš lankstaus indo vandenį, stebint, kaip keisis forma (užtikrinkite saugumą). Skatinti remtis visais pojūčiais – skoniu, lytėjimu, rega, klausa, uosle, žaiskite spēliones (pvz., atspėk iš kvapo – kas tai?). Nebarti ir nebausti, jei tyrinėdamas ką nors sugadino, sulaužė. Žaisti slėpynių žaidimus – slėpkite daiktus, drąsinkite ieškoti, atrasti. Girkite už pastangas. Mokyti vaiką atrasti, kas jam patinka, ir tuo užsiimti.

4. 2.4. Komunikavimo kompetencija

SAKYTINĖ KALBA		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą, trumpus tekstus: žaidimus, eilėraščius, pasakas, pasakojimus, su dienvakare susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinių. Noriai dalyvauja pokalbiuose. Dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Kalba dviejų trijų žodžių sakiniais apie save. Padedant kartojamąsias trumpus kūrinius. Sako „ačiū“, „prašau“. Vieną ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus.	Nuolat kalbėti apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakyti kuo įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinti aplinkoje esančius daiktus ir žaislus. Skatinti vaiko klausinėjimą. Sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstus. Palaikyti vaiko norą kartoti dainelių, eilėraščių, žaidimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Mokyti suprasti suaugusiojo prašymus. Kalbinėmis užduotimis kelti klausimus: „Koks?“, „Kodėl?“, „Kur?“, „Kaip?“. Skatinti vaiką atsakyti. Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius. Kartu su vaiku žiūrėti vaikiškus filmukus, skatinti jį pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais.
3-4 m.	Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų pasakų, pasakojimų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba. Pradedama išklaudyti ir suprasti, ką jam sako, aiškina suaugusysis. Kalba, pasakoja apie tai, ką jautė, veikė, matė, girdėjo. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpus kūrinius.	Skatinti vaiką įvairiose bendravimo situacijose kalbėtis su draugais ir suaugusiais, vartojant elementarius mandagumo žodžius. Skatinti vaiką kalbėti apie veiklą, išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Su vaiku kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. Mokosi mintinai trumpų eilėraščių.
4-5 m.	Klausosi įvairaus turinio tekstų ir juos supranta. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, kompiuterinius žaidimus. Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais. Vartoja daugumą kalbos dalių. Išgirsta pirmą ir paskutinį žodžio garsą. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilė-	Sudaryti galimybę vaikui susipažinti su įvairių žanrų teksta, pajauti jų stilistinę įvairovę. Skaityti skelbimus, reklamines skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus, autorines pasakas. Skatinti vaiką kalbėti apie savo norus, įspūdžius, užduodant atvirus klausimus. Plėsti ir turtinti žodyną įvairiais techniniais terminais. Parūpinti vaikams pasakų knygelių, skaityti jiems. Skatinti kurti trumpas istorijas, pasakėles.

	raštukus.	
5-6 m.	Žino mįslių, erzinimų, pajuokavimų. Supranta kūrinio turinį, įvykių eigą, supranta perkeltinę žodžių prasmę. Kalba natūraliai, sprendžia problemas. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą. Kalba taisyklingais sudėtiniais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Nusako garso vietą žodyje. Atpasakoja ir kuria įvairaus sudėtingumo kūrinius.	Klausytis įvairios stiliškos tekstų. Padėti vaikui suvokti turinį, išskirti įvykių eigą. Apžaišti tekstą, jį iliustruoti, inscenizuoti. Skatinti vaikus klausinėti, diskutuoti. Pratinti vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems. Žaisti su garsais: sugalvoti žodžius iš nurodyto garso, rasti garso vietą žodyje. Išmėginti kalbinės raiškos priemones kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant. Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus, pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt.
ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
Gebėjimai		Ugdymo gairės
Atidžiau stebi aplinką ir aplinkinius, kartoja kitų vaikų elgesį. Komunikuoja neverbaliniu būdu (gestais, mimika, akimis, judesiais). Derina žodinę ir nežodinę kalbą. Apžiūrinėja jau pažįstamus paveikslėlius, bet neprisimindamas pavadinimo klausinėja: „Kas čia?“ „Ką daro?“ ir pan.		Mokyti išiklausyti į aplinkos garsus. Padėti vaikui juos suvokti ir įvardyti juos. Sudaryti situacijas, kurios padėtų vaikui suprasti, iš kur sklinda garsas. Užduotis, nurodymus pateikti vaizdžiai (paveikslėliais ar jų serija). Būti kantriu vaikui kalbant, netaisyti kiekvienos jo klaidos. Jeigu blogai suvokia tekstą, rodyti jam paveikslėlius. Skatinti žaisti žodžių žaidimus – sugalvoti įdomių vardų, pavadinimų veikėjams, žaislams, rimuoti žodžius ir pan. Išnaudoti spontaniškas, ypač problemines, kalbai ugdyti palankias situacijas, pvz., jei vaikas rodo „ten“ (prašydamas daikto), modeliuoti frazę, pvz., „prašau duoti“ ir pan. Draugiškai, bet neįkyriai pataisyti blogai tariamą žodį.
RAŠYBINĖ KALBA		
<i>Vertybinių nuostatų.</i> Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Pradeda atpažinti mėgstamas knygeles. Reaguoja į skaitomą tekstą, kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Sieja paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daik-	Laikant vaiką ant kelių, skaityti knygutę, rodyti paveikslėlius, kalbėti apie juos. Parūpinti vaiko rašinėjimams popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių. Skaityti vaikui kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaityti normaliai, vengti vaikiškų intonacijų, teatrališkumo, bet skirtingai perteikti atskirų personažų kalbą.

	tais, juos pavadina. Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.	Nuolat atkreipti vaikų dėmesį į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinčių reikšmę. Pozityviai vertinti vaiko keverzones. Džiaugtis jo pasiekimais. Nuolat skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis.
3-4 m.	Atpasakoja girdėtus kūrinėlius, matytus vaizdus. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, savo sukurtus kūrinėlius. Domisi įvairiomis rašymo priemonėmis ir rašymu.	Vartoti žurnalą, knygą, bukletą ar skrajutę. Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu. Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė“. Atsakymus užrašyti, paskaityti ir pasiūlyti iliustruoti. Žiūrint paveikslėlį skatinti apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba. Turtinti vaiko aplinką įvairiais rašikliais. Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais. Verti vardo, pavardės raidžių karolius. Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės.
4-5 m.	Domisi raidėmis, atpažįsta kai kurias raides. Sugalvoja pavadinimus knygelėms. Kopijuoja raides, paprastus žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles. Braižo ir bando rašyti raides.	Grupėje kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Nuolat kreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus. Skatinti vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, piešinius, darbelius. Skatinti nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, ištiktukais, dalyviais, prieveiksmiais. Skatinti kurti skelbimus, kvietimus, reklamas. Kopijuoti atskiras raides, žodžius. Pasirašyti savo darbelius pirmąja vardo raide arba visu vardu.
5-6 m.	Domisi knygomis, supranta siužetą, klausinėja. Supranta ryšį tarp knygos teksto ir iliustracijų. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Suvokia garso ir raidės santykį. Pradeda skirti garsus, skiemenis. Gali perskaityti dažnai matomus užrašus. Spuosdintomis raidėmis juos užrašyti.	Grupės knygų kampelį nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis. Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, įvykius. Organizuoti vaiko vardo raidžių dieną. Skaitant knygeles, atkreipti dėmesį į atskiras raides, žodžius. Sudaryti vaiko vardo raidžių žodynėlį. Skatinti kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo įvairių leidinių. Naudoti planšetę, kompiuterį.
ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
Gebėjimai		Ugdymo gairės
Prašo pagalbos ir ją priima. Reikalaujamas užduotis (atpažinimo, taškų sujungimo ir pan.) geriau atlieka kompiuteriu. Norciau dainuoja, klausosi pasakų ir atlieka kitą veiklą, susijusią su girdimuoju suvokimu.		Leisti vaikui atlikti rašymo užduotis smėlyje, kreidele ant šaligatvio ir pan. Skatinti popieriaus lape braižyti stambesnes linijas. Papuosti grupę raidėmis, paprastais esminiais žodžiais, sieti juos su metų laikais, vaikų vardais ir kt. Prašyti, kad vaikas įvardytų, ką mato.

	Pasirinkti paprastus tekstus su pasikartojančiais įvykiais (pasakas „Raudonkepuraitė“, „Vilkas ir ožiukai“ ir kt.). Mokyti iš storų raidžių sudėlioti savo vardą. Pritaikyti vaiko galimybėms popierių ir priemones.
--	---

4.2.5. Meninė kompetencija

MENINĖ RAIŠKA		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	<u>Muzika, šokis</u> Klausosi muzikos iraplinkos garsų, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ardaineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena. Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja, atlieka dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką. <u>Žaidinimai ir vaidyba</u> Žaidžiant pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmiais (pamojuoja, apkabina). Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. <u>Vizualinė raiška</u> Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Dirbdamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	Su vaikais klausytis įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiaz, roko). Dainuoti trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles. Judant su vaikais išgauti kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, kelius, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis, trepsėti ar kt.). Groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, cypukais, medinėmis kaladėlėmis. Klausyti su vaikais dainelių ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinėlių. Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas, muzikinius žaidimus, imituojant jų tekstą judesiais. Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie daro. Rodyti vaikams veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. Sudaryti galimybes žaisti, tepinėti dažais, paišelioti, dėti spaudus kempinėle ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų. Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį. Pasiūlyti eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis.

3-4 m.	<u>Muzika, šokis</u> Dainuoja trumpas aiškaus ritmo dainėles. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Žaidžia muzikinius žaidimus. <u>Žaidimai ir vaidyba</u> Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. <u>Vizualinė raiška</u> Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis. Kuria spontaniškai. Kūrybos procesą palydi komentavimu. Turi mėgstamas spalvas. Kuria, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	Klausytis su vaikais muzikos kūrinų, gamtos garsų ir juos tyrinėti. Dainuoti su vaikais trumpas dainas, jas imituoti judesiais. Žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius. Pasirūpinti įvairių vaikiškų muzikos instrumentų, kartu su vaikais pasigaminti namų darbo muzikos priemonių. Parūpinti žaidimams virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodyti, kaip galima žaisti su stalo teatro pirštinių lėlėmis. Parūpinti įvairių žaislų, gėrėtis vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmi kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. Skatinti vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodyti vaikams veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. Drauge su vaiku eiti ratelius, parodyti judesių, veiksmų. Džiaugtis kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Vaikas kurdamas mokosi. Nuolat turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius ir emocijas. Skatinti žaislingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis. Iš įvairių gamybos ir buities atliekų kurti darbelius.
4-5 m.	<u>Muzika, šokis</u> Klausosi gyvai skambančios muzikos, išsako kilusius įspūdžius. Dainuoja dainas, jaučia ritmą. Ritminiais ir savo gamybos muzikos instrumentais pritaria dainai, šokiui. Šoka sukamuosius ratelius ir kelių judesių šokius. <u>Žaidimai ir vaidyba</u> Vaidina stalo ir lėlių teatrą. Susikuria žaidimo aplinką. <u>Vizualinė raiška</u> Savo patirtį, įspūdžius išreiškia vaizdais. Eksperimentuoja dailės priemonėmis ir medžiagomis.	Sudaryti sąlygas vaikams klausytis muzikos įrašų ir gyvos muzikos. Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę po renginio, koncerto. Dainuoti su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Parūpinti muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų. Drauge su vaikais kurti ritmus, melodijas. Paskatinti vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Šokti sukamuosius ratelius. Sugalvoti judesius personažams. Skatinti vaikus vaidinti. Parodyti, kaip galima judėti, kalbėti, keisti kostiumus, dekoracijas. Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius. Turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius. Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, svarbu tyrinėti kūno galimybes. Kalbėtis su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo, ką norėjo išreikšti, kodėl pasirinko

		tokias priemones. Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų. Sudaryti sąlygas piešti gamtoje. Piešti įvairiomis priemonėmis ant įvairių medžiagų.
5-6 m.	<u>Muzika</u> Klausosi muzikos kūrinių ir piešiniu perteikia išpūdžius. Skiria kai kuriuos instrumentus. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas. Groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, seka dirigento judesius, stangiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. <u>Šokis</u> Šoka sudėtingesnius ratelius, paprastųjų ir bėgamųjų žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. <u>Žaidimai ir vaidyba</u> Kurdamas lėlių, dramos vaizdelius improvizuoja žodines veikėjų frazes, veiksmus. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. <u>Vizualinė raiška</u> Detalesniais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, kuria bendrus darbelius. Pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja įvairesnėmis dailės technikomis, kompiuterinėmis technologijomis.	Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti visur, kur įmanoma. Pamokyti vaikus dvibalsio dainavimo. Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, „dirigento lazdelę“, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų. Groti kartu ir paskatinti vaikus groti. Skatinti kurti melodijas tekstams, pasakėlėms. Parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Šokti paprastu, bėgamuoju, šoniniu, dvigubu žingsniu autorinius ir natūralių judesių šokius. Skatinti vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus („Katinėlis ir gaidelis“, „Žvirblis“, „Kelionė“). Reikalui esant, pasiūlyti savo idėjų, tačiau būti jautriems vaiko iniciatyvai, jos neslopinti. Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams. Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, sudaryti sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas. Turtinti vaikų patirtį, vaizdinius. Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno kūrinius, menininkų kūrybos procesą (parodose ir kt.). Ugdyti vaiko vaizduotę, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti liniją, spalvą. Suteikti galimybę vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais. Eksperimentuoti su įvairiomis medžiagomis ir technikomis. Padrąsinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis <i>Paint</i>, <i>Paintbrush</i>, <i>Corel</i>, <i>Photoshop</i> ir kt.). Kaupti elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.).

ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
Gebėjimai		Ugdymo gairės
Stengiasi piešti, remdamasis vaizduote. Stebi šokančius vaikus, klausosi muzikos, Dalyvauja judriuose žaidimuose, kai nėra muzikos arba žodinių komentarų. Apžiūrinėja paveikslėlius, jei nereikia jų kopijuoti. Dainuoja, klausosi pasakų ir atlieka kitą veiklą, susijusią su girdimuoju suvokimu. Atlieka veiklą, susijusią su regimuoju suvokimu (piešia, kopijuoja ir pan.). Žaidžia matytus ir išmokus žaidimus. Mėgdžioja bendraamžių žaidimus.		Supaprastinti veiklas, kurios vaikui sunkiai sekasi. Duoti daugiau laiko meninės veiklos užduočiai atlikti. Jautriai reaguoti į vaiko demonstruojamą nepakantumą tam tikriems garsams, spalvoms ir stengtis, kad jų nebūtų (būtų mažiau) vaiko aplinkoje. Jei vaikas pernelyg įpranta naudoti vieną spalvą, formą, siūlyti alternatyvą, pvz., prašyti nuspalvinti, suklijuoti kitos spalvos figūras ir pan. Jei vaikas vengia šokti pagal muziką, leisti improvizuoti pagal kitokį garsinį foną. Mokyti pasisveikinimo ir atsisveikinimo dainelių. Girdimojo (kai girdi, bet blogai suvokia girdimą informaciją), regimojo (kai mato, bet blogai suvokia regimą informaciją), kinestezinio (kai nesuvokia rankos, kalbos padargų judėjimo krypties) ir kitokio pobūdžio suvokimo nepakankamumas gali lemti vaikui rimtų sunkumų mokykloje, todėl pastebėjus šių sutrikimų požymių, būtina kryptingai naudoti pratimus, užduotis, lavinančius vaiko suvokimo funkcijas. Ikimokykliniame mažiame šiuos sunkumus įveikti yra lengviausia. Užduotis parinkti jums visada padės logopedas.
ESTETINIS SUVOKIMAS		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais. Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	Dainuoti vaikui, klausytis įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinių. Leisti vaikams stebėti šokį ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltą įspūdžius. Pažiūrėjus drauge šokį, užduoti mąstymą skatinančius klausimus Išdėlioti piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagirti, pasikalbėti apie jo kūrinėlį. Suteikti vaikui galimybę pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones. Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis jų įrašų. Skatinti pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas.

3-4 m.	Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti	Sudaryti galimybes vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose, padėti vaikui gražiai atrodyti, pasipuošti. Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto. Kasdienėje veikloje vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų suprasti, kas yra gražu. Skatinti kalbėti apie savo ir kitų darbelius. Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios yralinksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus. Atkreipti vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera. Padėti vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrašinti tęsti savo kūrybą.
4-5 m.	Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Grožisi gamtos spalvomis, formomis ir garsais. Pasako, kaip jautėsi, ką patyrė piešdamas, vaidindamas, šokdamas ir dainuodamas. Dalijasi įspūdžiais po renginių, išsako savo nuomonę.	Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, jų įrašus, animacinius filmukus. Sudominti vaikus patrauklia ir malonia veikla, paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Ugdyti vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą. Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius, vaizduojamosios ir taikomosios – dekoratyvinės dailės kūrinius, reprodukcijas.
5-6 m.	Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, piešti, dainuoti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. Pasakoja savo įspūdžius apie girdėtus ir matytus kūrinius. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybą.	Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. Pasikalbėti apie patirtus įspūdžius, pasidalyti savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugti pastebėtu grožiu. Skatinti pastebėti veikėjų kalbos, kostiumų detales. Sudaryti galimybę vaikui pasidžiaugti savo ir kitų kūryba. Skatinti kurti ir realizuoti įvairius projektus. Užduoti klausimų apie skambėjusią muziką, atlikėjus. Skatinti aptarti stebėtą šokį, šokėjų judesius, kostiumus. Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones. Paskatinti realizuoti kilusius sumanymus čia ir dabar. Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų.

ŽENKLAI, IŠPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ	
Gebėjimai	Ugdymo gairės
Stengiasi darbą atlikti tvarkingai (nesako „Gražu“, bet „Padariau gerai“ ar pan.). Užbėga už akių įvykiams – žino, kad reikia pagirti draugo darbėlį, išgirstą dainą, todėl sako: „Kaip gražu“. Išgirdęs pastabą, kad kaukė netinka ar pan., paverčia juokais („Aš taip ir norėjau“).	Padėti pastebėti kasdienėje aplinkoje ir gamtoje gražius daiktus, reiškinius, komentuotį juos („Pažiūrėk, koks gražus voratinklis“ ir pan.). Mokyti gražiai suderinti lėlės drabužėlius, pastatyti gražų namą iš kaladėlių. Prašyti, kad padėtų padengti ir papuošti stalą. Pasidžiaugti gražiu poelgiu, elgesiu. Mokyti paprastų, bet skambių dainelių, kurti gražius žodžius. Prieš teatrą, koncertą, paruošti vaiką suvokti meninę veiklą.

4. 2.6. Į visas ugdymosi kryptis integruojamos ugdymo (si) sritys

INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Veiksmams ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Nuolat energingai, ką nors veikia. Išbando pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.	Pabūti greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų. Neskubėti padėti jam. Rodyti žaidimo veiksmus, patį procesą. Pasirūpinti saugia aplinka grupėje, lauke. Žaisti įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti auklėtoją, taip mokydami naujų veiksmų.
3-4 m.	Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą. Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, jei reikia.	Palaikyti vaikų veiklos sumanymus padėti juos išplėtoti, įgyvendinti. Veikti dviese, grupelėje ar su visa grupe. Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus. Džiaugtis vaiko iniciatyva padėti kitam.
4-5 m.	Pats pasirenka ir kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos. Veiklą atlieka susitelkęs, savarankiškai.	Skatinti vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. Veiklą vaikams siūlyti tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų savaip įgyvendinti. Siūlyti atviras užduotis, kurias vaikai patys įgyvendintų. Pagalbą vaikui siūlyti pateikiant mąstyti skatinančius klausimus, keletą alternatyvių pasiūlymų.
5-6 m.	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą. Susidomėjęs įsitraukia į jam, pa-	Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų. Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų,

	siūlytą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis.	sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti. Skatinti vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas.
ŽENKLAI, ĮSPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ		
	Gebėjimai	Ugdymo gairės
	Pageidavimus ir norus išreiškia gestais ir (ar) mimika, garsu arba akimis. Geba neverbaliniu būdu parodyti aiškų susidomėjimą pasirinktu daiktu arba veikla. Žinodamas, kad ne visada gali suvokti auklėtojos aiškinimą, instruktavimo metu stebi kitų vaikų elgesį ir jį mėgdžioja.	Leisti išbandyti įvairią veiklą, padėti patirti sėkmę, taip skatinti pasitikėjimą savimi. Ugdyti savarankiškumą, sudaryti galimybę pasirinkti iš 2, vėliau 3 adekvačių veiklų (daiktų). Paklausti, ar nereikia pagalbos, primygtinai jos nesiūlyti. Mokyti stebėti kalbančiųjų veidus, aplinką. Savarankiškumo įgūdžių mokyti pamažu. Jei vaikas nesupranta, parodyti veiksmu, paveikslėliu, simboliu. Mokyti pasiklausti, paprašyti pagalbos.
KŪRYBIŠKUMAS		
<i>Vertybinės nuostatos.</i> Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą <i>Bendrieji gebėjimai.</i> Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.		
Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	Parūpinti įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų. Žaislai ir priemonės, turėtų lavinti visus vaiko pojūčius. Naudoti žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. Pasiūlyti žaisti ir eksperimentuoti dailės priemonėmis ir medžiagomis. Siūlyti žaidimų su vandeniu. Skatinti klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. Veiklą organizuoti ir patalpose, ir lauke.
3-4 m.	Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, teikia savo idėjas ir jas savitai įgyvendina.	Skatinti išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams. Suteikti laisvės rinktis veiklą, kurti vaidinimus ar savo sugalvotas istorijas. Lavinti kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. Vaiko prašyti drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas. Skatinti džiaugtis savo kūriniais, girti, skatinti vaiką už originalias mintis ir darbus.

4-5 m.	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus.	Skatinti kūrybiškumą, laisvai reikšti idėjas, užduoti atvirojo tipo klausimus. Klausti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau ir įvairesnių. Išsakyti originalias idėjas. Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. Atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. Pateikti įvairių medžiagų, žaislų, priemonių, skatinant vaiką kurti naujus produktus, dirbant porose ar grupelėmis. Kartu priimti sprendimus.
5-6 m.	Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, fantazuoja, ieško atsakymų, netikėtų sprendimo būdų, neįprastų medžiagų ir priemonių panaudojimo būdų ir siekia savito rezultato.	Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, išvykose: ieškoti naujo, nežinomo. Nuolat atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Taikyti įvairius metodus ir būdus: smegenų audrinimas, fantastiniai klausimai, sugalvoti daugiau daiktų panaudojimo būdų, fantastinio daikto ar gyvūno piešimas, kūrybiniai vaidinimai. Kurti žaidybines ir tyrinėjimo aplinką, suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.

ŽENKLAI, IŠPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Gebėjimai	Ugdymo gairės
Stengiasi pasinaudoti kitų pavyzdžiais, mintimis (pvz., piešdamas truputį nusižiūri iš vieno ar dviejų draugų). Stebi, kai kiti juokiasi, pokštauja, mėgdžioja jų elgesį. Vaizduotės žaidimų metu renkasi pasyvesnį vaidmenį (būsiu medis, palaikysiu pintinę).	Skatinti išbandyti įvairią veiklą, priemones, skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktus. Siūlyti naujas žaidimų idėjas. Skatinti žaisti su gerai pažįstamais daiktais – stenktis sugalvoti daiktams kitokius pavadinimus, paskirti. Kurti vardus gyvūnams, žaislams, kt. Skatinti išdrįsti padaryti ne taip kaip visi, džiauktis originaliais sprendimais. Žiūrint filmuką, padaryti pauzę, skatinti sugalvoti kuo labiau netikėtą pabaigą. Padėti vaikui, kuris blogai girdi muzikos melodiją, pajauti jos ritmą, reaguoti į jį judesiais.

MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinės nuostatos. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.

Bendrieji gebėjimai. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

Amžius	Gebėjimai	Ugdymo gairės
1,5-3 m.	Juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus. Stebi, mėgdžioja, klausinėja. Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio	Duoti tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. Leisti vaikams žaisti ir mokytis individualiu tempu. Žaislus ar žaidimui tinkamus daiktus parinkti lengvus ir sudėtingesnius. Atkreipti dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kurti sąlygas vaikui mokytis.

	žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	Vaikai patys sprendžia, kada jiems reikalinga pagalba. Vaikus drąsinti inicijuoti žaidimus.
3-4 m.	Mokosi žaisdamas, stebėdamas, klausinėdamas. Pradedą suprasti mokymosi procesą.	Skatinti pasakyti, ko vaikas nori išmokti, sudaryti sąlygas mokytis to, ko jis nori. Stebėti, padėti ir padrąsinti. Kalbėtis su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir koišmoko.
4-5 m.	Norėdami išmokti pasako, drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas. Aptaria padarytus darbus.	Vaikus drąsinti, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Skatinti domėjimąsi aplinkiniu pasauliu, numatyti veiklos, skatinančios jį tyrinėti ir pažinti. Skatinti kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.
5-6 m.	Kalba apie tai, ką norėtų išmokti. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Ieško ir randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose.	„Ryto rato“ ir kitos veiklos metu pasikalbėti su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis. Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniais žaidimams tinkamomis priemonėmis. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. Supažindinti vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis. Kalbėtis su vaikais apie tai kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.

ŽENKLAI, IŠPĖJANTYS APIE POREIKĮ PRITAIKYTI UGDYMO PROCESĄ

Gebėjimai	Ugdymo gairės
Ieško kūrybinių žaidimų, kur gali improvizuoti. Stebi kitų vaikų elgesį, stengiasi mėgdžioti. Mėgina įsiminti ir taikyti tą pačią procedūrą, atlikdamas kitą veiksmą.	Skatinti vaiko smalsumą, demonstruojant, kaip veikia vienas ar kitas daiktas, po to skatinti išbandyti pačiam. Leisti daryti klaidas, už jas nebarti, bet parodyti, kaip padaryti teisingai. Raginti pasitelkti visus pojūčius tyrinėjant aplinką: uoslę, lytėjimą, klausą, regėjimą, skonį. Kartu su vaiku stebėti, tirti, ardykite, taisyti daiktus, skatinti smalsumą ir pažinimo džiaugsmą. Duoti daugiau laiko užduočiai atlikti. Darbą vaikų grupelėje planuoti taip, kad joje būtų skirtingų gebėjimų turinčių vaikų: vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, turės galimybę mokytis iš bendraamžių, kopijuoti elgesį. Nukreipti į tokią veiklą, į kurią vaikas įsitraukia spontaniškai (pvz., jei dėlioja daiktus iš dėžės į dėžę, duokite dvi dėžes ir paprašykite, kad į vieną sudėtų didelius, į kitą – mažus daiktus).

4.2. Ugdymo metodai

Ugdymo metodai parenkami atsižvelgiant į vaikų amžių, galimybes, individualius ugdymo(si) poreikius. Ugdymo procese kūrybinę pedagogo ir vaiko sąveiką užtikrina taikomi aktyvaus **ugdymo(si) metodai**:

- **Žaidimas** -pagrindinė veikla pažinti save ir aplinkinius, supančią aplinką, tenkinti savo svarbiausius poreikius, lavinti protinius gebėjimus. Žaisdami vaikai išgyvena įvairius vaidmenis, išreiškia emocijas, kuria įvairias situacijas.

- **Diskusija**- problemos, reiškinių aptarimas, minčių, idėjų išsakymas, išklausant kito nuomonę, konfliktų sprendimas. Sudaroma galimybė vaikui spręsti visus su juo susijusius gyvenimo klausimus: aplinkos kūrimo, veiklos planavimo. Pedagogas įsiklauso į vaiko mintis, kartu su vaiku mąsto ir sprendžia įvairias problemas, aiškinasi reiškinius, jų esmę ir kt.

- **Kūryba**-skatinama savitai ir priimtinais būdais išreikšti save, interpretuoti, kurti, atrasti, įgyvendinti savo idėjas.

- **Projektas**- teorinė-praktinė veikla, plėtoti turimai patirčiai ir kompetencijai. Skatina aktyvesnį šeimos dalyvavimą, padeda rasti naujų ugdymo turinio įgyvendinimo priemonių.

- **Stebėjimas, eksperimentas, tyrinėjimas**- pagilina ugdytinių žinias, ugdo gebėjimą pritaikyti jas, aiškinant natūralius procesus ir reiškinius.

- **Pažintinės-edukacinės ekskursijos, išvykos**-padeda turtinti vaikų pažintinę patirtį, plėsti akiratį, susipažinti su aplinka, įgyti socialinių įgūdžių, patirti naujų įspūdžių.

- **Situacinis-spontaniškas ugdymas**- atsižvelgiama į vaikų siūlymus ir idėjas. Vaiko spontaniška veikla gerbiama ir laikoma vertinga patirtimi, ugdymui panaudojamos netikėtos situacijos.

- **IKT** taikymas ugdymo procese: vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas, kompiuterinių programų ir žaidimų naudojimas.

Pedagogams siūloma taikyti ugdomajame procese kuo įvairesnius metodus ir priemones, kas žadintų ugdytinių mąstymą, mokytų saugumo įvairiose situacijose, motyvuotų veiklai. Skatintinas dažnesnis siurprizinių momentų, naujų technologijų taikymas, įvairūs eksperimentai, išvykos.

4. 3. Ugdymo(si) aplinka ir priemonės

Didelę įtaką augančiam vaikui daro aplinka, kuri turi būti skatinanti veikti, atitinkanti vaikų raidos poreikius. Ugdymo organizavimas išplečiamas į visas įstaigos bendrąsias vidaus ir lauko erdves, įrengiant vaikų žaidimų, eksperimentavimo, sveikatos stiprinimo ir kt. zonas, lavinančias vaikų mąstymą, smulkiąją motoriką, teikiančias vaikams ir visai bendruomenei džiaugsmo.

Lopšelio-darželio ugdymo(si) aplinka aprūpinta įvairiomis priemonėmis, skatinančiomis vaiko aktyvumą, norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti, atrasti, bendrauti ir bendradarbiauti. Erdvės vaikų veiklai ir priemonės išdėstytos orientuojantis į tematiką, vaikų interesus, žadina savaiminį veiklos pasirinkimą bei perėjimą nuo vienos veiklos rūšies prie kitos. Ugdymo(si) priemonės - tikslingos, veiksmingos, ekologiškos, įvairios ir keičiamos pagal galimybę. Lopšelyje-darželyje yra šios ugdymo(si) priemonės: vaizdinės ugdymo (si) priemonės (žemėlapiai, plakatai, tautinio, gamtosauginio, meninio turinio atributika ir kt.); priemonės pažintinei veiklai (žmonių buities, profesijų atributai, žaislai, transporto priemonės, įrankių rinkiniai, eismo ženklai, gyvūnų, paukščių figūrėlės ir kt.); kalbos ugdymui (enciklopedijos, paveikslai, žurnalai, vaikiškos knygelės, pratybos, pasakų įrašai ir kt.); žaidimų ir kūrybos priemonės bei medžiagos - žaidimai ir žaislai socialinių įgūdžių raidai (siužetiniai, konstrukciniai, techniniai žaislai, ir kt.); priemonės meniniam ugdymui (tapymui, lipdymui, muzikavimui, vaidybai ir kt.), judesiui (kamuoliai, šokdynės, lankai, sportinis inventorių, priemonės korekciniam darbui ir kt.); įranga (magnetinės lentos, kamštinės lentos, širmos, kilimėliai, kilimai, pagalvėlės, sekcijos, lentynos, spintelės ir kt.); informacinės priemonės (kompiuteriniai didaktiniai žaidimai, mokomoji programinė, techninė įranga, metodinė medžiaga, informacinės ir vaizdinės priemonės). Visos priemonės, žaislai, knygos ir kiti išdėstyti taip, kad vaikams būtų prieinami, skatintų smalsumą, norą žaisti, veikti, ieškoti, tirti, atrasti, pažinti. Grupės aplinkos ir priemonės atnaujinamos atsižvelgiant į vaikų amžių ir ugdymosi poreikius.

Ugdančiosios aplinkos priemonėmis siekiama nepažeisti higienos normų reikalavimų. Orientuojamasi į saugius ir estetiškus, funkcionalius ir žadinančius vaikų kūrybines galias žaislus bei kitas ugdymo(si) priemones.

5. UGDYMO PASIEKIMŲ VERTINIMAS

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymosi ypatumus ir daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas. Vaiko

pažangos ir pasiekimų **vertinimo tikslas** – padėti vaikui nuosekliai ugdytis ir bręsti kaip asmenybei, nustatant esamus ugdytinių gebėjimus ir numatant tolimesnio ugdymo(si) gaires bei lopšelio–darželio veiklos sėkmę.

Vertinimo procese dalyvauja **pedagogai, specialistai, vaikai, tėvai**. Grupės auklėtojai ir specialistai, planuodami ugdymo procesą, planuoja ir vertinimą, atsižvelgdami į kiekvieno vaiko amžių, galias, realius gebėjimus ir jam keliamus individualius ugdymo(si) uždavinius.

Vaikų pasiekimų vertinimas, grindžiamas aiškiais, vaikams ir jų tėvams žinomais kriterijais, susietais vaikui būtinų kompetencijų ugdymu (socialinė, komunikavimo, sveikatos, pažinimo, meninė) pagal pasiekimų žingsnius arba pagal individualias ikimokyklinio ugdymo programas vaikams, turintiems specialiuosius ugdymosi poreikius.

Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų pasiekimus vertina ikimokyklinėje įstaigoje dirbantys specialistai, kurie teikia rekomendacijas grupių auklėtojoms, tėvams (globėjams) apie vaiko ugdymosi galimybes, perspektyvas, aptaria pagalbos teikimo būdus. Pedagoginei psichologinei tarnybai rekomendavus, vaikams sudaromos individualios programos. Individualią ugdymo programą sudaro ir pasiekimų vertinimą atlieka vaiką ugdantys pedagogai (grupės auklėtojai, logopedas, muzikos pedagogas, neformaliojo ugdymo mokytojas (kūno kultūros pedagogas), kartu su tėvais (globėjais).

Įstaigoje taikomas idiografinis (individualios pažangos) vertinimo principas, pagal kurį lyginant dabartinius vaiko pasiekimus su ankstesniaisiais stebima ir vertinama daroma pažanga.

Vertindami vaiko ugdymo pasiekimus ir pažangą siekiame:

- pažinti vaiką kaip individualybę;
- išsiaiškinti vaiko poreikius ir galimybes;
- nustatyti vaiko pasiekimų lygį ir jo daromą pažangą;
- padrąsinti vaiką, pačiam suprasti, kas jam sekasi gerai, o kur reikalinga suaugusiojo pagalba;
- informuoti tėvus;
- informuoti specialistus;
- įsivertinti savo darbo veiksmingumą.

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo būdai ir metodai:

- vaiko veiklos ir elgesio stebėjimas;
- pokalbiai su vaiko tėvais (globėjais);
- vaiko veiklos analizė;

- vaiko kūrybinių užduočių, darbelių (įsi)vertinimas, analizė;
- vaiko atliktų darbų rinkinys, jų analizė;
- vaiko veiklos nuotraukos, vaizdo įrašai;
- kita.

Pasiekimų vertinimo organizavimas ir fiksavimas. Pradinis vaiko pasiekimų vertinimas atliekamas pradėjus vaikui lankyti įstaigą. Įvertinami vaiko turimi gebėjimai, išsiaiškinami jo poreikiai. Kiti vaiko pasiekimų vertinimai įstaigoje atliekami 2 kartus per metus: rudenį (spalio mėn.) ir pavasarį (gegužės mėn.).

Vaiko pažangos ir pasiekimų vertinimas atliekamas pagal kompetencijas (pažinimo, socialinė, sveikatos, komunikavimo, meninė), nustatant vaiko pasiekimų žingsnelį ir išskiriant silpniau išreikštus gebėjimus. Su vertinimo rezultatais supažindinami tėvai (globėjai). Atsižvelgiant į vaiko pasiekimų vertinimo rezultatus, grupės auklėtojas kiekvieniems mokslo metams (iki rugsėjo 15 d. arba naujai pradėjusiam lankyti grupę vaikui po 1 mėnesio adaptacinio laikotarpio) bendradarbiaudamas su tėvais (globėjais), numato vaiko kiekvienos kompetencijos tobulinimo sritis.

Vaiko pasiekimai ir pažanga fiksuojami, naudojantis metodiniu leidiniu „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“, kuriame išdėstyta aštuoniolika ikimokyklinio amžiaus vaiko pasiekimų sričių su vertybinėmis nuostatomis ir esminiais gebėjimais.

Visi vaiko pažangos ir pasiekimų duomenys ir kita informacija, susijusi su vaiko pažanga ir pasiekimais, fiksuojama ir saugoma byloje - „Vaiko pasiekimų ir pažangos aplankas“. Į jį dedami stebėjimų aprašai, vaiko dailės ir kiti darbeliai, pačių vaikų mintys, įdomūs posakiai, vaiko pasamprotavimai, įdomūs klausimai, nuotraukos, pedagogų vertinimas apie vaiko pasiekimus, atrinkta vaiko pažangą ir pasiekimus rodanti informacija.

Įstaigos lankančių vaikų ugdymo pasiekimų apibendrinimo rezultatai aptariami mokytojų tarybos posėdyje, kur numatomas ugdymo veiklos tobulinimas.

Vaikui baigus ikimokyklinio ugdymo grupę, „Vaiko pasiekimų ir pažangos aplankas“ su ugdymo(si) pasiekimais ir kita informacija apie vaiką atiduodama tėvams.

Informacija apie vaiką ir jo pasiekimus yra konfidenciali, teikiama tėvams ar globėjams tik individualių pokalbių metu ir prieinama tik tiesiogiai su vaiku dirbantiems pedagogams.

LITERATŪRA

Adaškevičienė A., Dilienė R. *Aukime sveiki ir stiprūs. Vaikų sveikatos ir fizinio ugdymo programa*. Klaipėda, 2000.

Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006-03-17 įsakymu Nr. ISAK-494.

Bakūnaitė J. *Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį*. Vilnius, 1998.

Bandžienė, O. ir kt. *Vaikų kūno kultūra*. Šiauliai, 2004.

Becher-Techtor I. *Kūrybiškumas vaikų darželyje*. Vilnius, 2001.

Diane Szarkowicz. *Stebėjimas ir refleksija vaikystėje*. Autoriaus teisės Thomson Learning Australia, 2006.

Duoblienė L. *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link*. Vilnius, 2006.

Gaučaitė R., Kazlauskienė A. *Ikimokyklinio ugdymo(si) programų modeliavimas*. Šiauliai, 2015.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius, 2014.

Ikimokyklinio ugdymo programos kokybės užtikrinimas: turinio konkretizavimas, tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, atitikties nustatymas. Vilnius, 2008.

Jankauskienė L. ir kt. *Metodinės rekomendacijos Ikimokyklinio ugdymo programai rengti*. Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius, 2006.

JTO Vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. LR Vyriausybės įstatymu Nr. 1-983.

Juodaitytė A. *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius, 2002.

Juozaitytė A., Gaučaitė R., Kazlauskienė A. *Informavimas apie ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir švietimo pagalbą*. Liucijus, 2009.

Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569 patvirtinta *Vaiko gerovės koncepsija* (Žin., 2003, Nr. 52-2316).

Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. kovo 17 d. nutarimas Nr. XI-1281 „*Lietuvos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas*“.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymas Nr. V-1009 „*Dėl Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo pakeitimo*“.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. vasario 7 d. įsakymas Nr. ISAK-179 „*Dėl rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programos patvirtinimo*“.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Žin., 1991, Nr. 23-593; Nr. 63-2853; 2011, Nr. 38-1804.

M. Montessori ugdymo sistemos teorinių kontekstų brėžtis istoriškumo paradigmoje. V. Gasparkaitė, R. Palevičiūtė, 2014.

Mockevičienė O. *Ankstyvojo ugdymo vadovas.* Vilnius, 2001.

Montessori M. Mokslinės pedagogijos metodas. Kaunas. Šviesa, 1992.

Montessori metodo centras. *Leidinyas montesorinio ugdymo pedagogui.* Vilnius, 2015.

Pamela A., Hansen K. *Į vaiką orientuotų grupių kūrimas.* Vilnius, 1997.

Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007-02-07 įsakymu Nr. ISAK – 179.

Schiller P. *Vertybių knyga.* Šiauliai, 2004.

Sveikos gyvensenos ugdymas ikimokyklinėse įstaigose. Vilnius, 2002.

Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. ISAK-267 patvirtinta *Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategija.*

Tereševičienė M., Gedvilienė G. *Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita.* Kaunas, 2003.

Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003-05-20 nutarimu Nr. IX-1569.

Valstybės švietimo 2013-2022 strategijos projektas. Prieiga per internetą www.smm.lt/strategija. Žiūrėta 2016-04-03.

Naują programos redakciją rengė:

Pirmininkė –Jolanta Jucienė, direktoriaus pavaduotoja ugdymui.

Nariai:

Salomėja Novogreckienė, ikimokyklinio ugdymo auklėtoja;

Aušra Glodenienė, ikimokyklinio ugdymo auklėtoja;

Vida Poškuvienė, ikimokyklinio ugdymo auklėtoja;

Danutė Pranckaitienė, ikimokyklinio ugdymo auklėtoja;

Ramutė Mikalauskienė, ikimokyklinio ugdymo auklėtoja;

Ina-Ieva Barkuvienė, auklėtoja kūno kultūrai;

Genovaitė Buivydienė, menonio ugdymo mokytoja.

